Obowiązki spółdzielni mleczarskiej wobec członków

Prawo spółdzielcze w codziennej praktyce

22 października 2026

#FUNDUSZE PROMOCJI

ZPPM
ZWIĄZEK POLSKICH PRZETWÓRCÓW MLEKA

Program

Obszar
Podstawy prawne i obowiązki informacyjne
Członkostwo, udziały i organy spółdzielni
Umowy dotyczące dostaw mleka
Spory i ustanie członkostwa
Pytania oraz omówienie przypadków

Członek spółdzielni i dostawca mleka

Relacja członkowska

Członek uczestniczy w walnym lub grupie członkowskiej. Może wybierać organy i kandydować na zasadach ustawy i statutu.

Ma ustawowe prawo dostępu do dokumentów oraz żądania rozpatrzenia wniosków dotyczących działalności spółdzielni.

Deklaruje udziały i pokrywa straty w granicach ustawy. Korzysta z nadwyżki na zasadach określonych w statucie.

Przyjęcie i ustanie członkostwa mają odrębne przesłanki. Spółdzielnia dokumentuje podstawę oraz datę zmiany statusu.

Relacja gospodarcza

Umowa określa przedmiot współpracy: ilość mleka, jego parametry, harmonogram, sposób odbioru oraz obowiązki producenta i mleczarni.

Cena, premie, badania, reklamacje i termin zapłaty wynikają z umowy oraz przepisów dotyczących obrotu produktami rolnymi.

Naruszenie umowy wymaga odrębnej oceny odpowiedzialności. Kara lub potrącenie muszą mieć konkretną podstawę i podlegać weryfikacji.

Koniec dostaw i członkostwa mogą mieć różne daty. Osobno rozliczamy mleko, udziały i inne należności.

Przy każdej sprawie ustalamy, czy dotyczy praw członkowskich, umowy gospodarczej czy obu relacji.

Podstawa: Prawo spółdzielcze (PS): art. 17–26, art. 18 § 7. KC: art. 353^1. Rozporządzenie 1308/2013: art. 148.

Podstawowe źródła obowiązków

Regulacja	Co ustala
Prawo spółdzielcze	Ustawa z 16.09.1982 r. określa prawa członków, strukturę organów, udziały, lustrację i ustanie członkostwa. Dalej używamy skrótu PS. Statut konkretyzuje zagadnienia pozostawione spółdzielni.
Kodeks cywilny	Kodeks cywilny (KC) reguluje zawieranie i wykonywanie umów, doręczanie oświadczeń, potrącenie, odsetki i odszkodowanie. Właściwy typ umowy wynika z jej treści.
Rozporządzenie 1308/2013 i ustawa o rynkach rolnych	Art. 148 rozporządzenia 1308/2013 oraz art. 38q polskiej ustawy określają wymagania umów na mleko surowe. Odrębnie sprawdzamy warunki wyjątku dla członka spółdzielni.
Przewaga kontraktowa i RODO	Ustawa o przewadze kontraktowej chroni uczciwość relacji handlowej także między mleczarnią i członkiem. RODO reguluje podstawy przetwarzania, udostępnianie i ochronę danych osobowych.

Podstawa: PS: Dz.U. 2026 poz. 521. KC: Dz.U. 2026 poz. 795. Pozostałe akty i odnośniki: slajdy 56–57.

Statut jako podstawa organizacji

Ustawa wyznacza granice	Statut określa m.in. przedmiot działalności, wpisowe, udziały, prawa i obowiązki członków, organy oraz zasady rozliczenia. Postanowienia nie mogą naruszać przepisów bezwzględnie obowiązujących.
Regulamin wymaga podstawy	Organ przyjmuje regulamin w granicach własnej kompetencji oraz upoważnienia statutowego. Regulamin nie zastępuje zmiany statutu tam, gdzie ustawa wymaga regulacji statutowej.
Zmiana statutu	Walne podejmuje uchwałę większością 2/3 głosów. Zarząd zgłasza zmianę do sądu rejestrowego w ciągu 30 dni i dołącza dokumenty wymagane do rejestracji.
Skuteczność zmiany	Zmiana wywołuje skutki dopiero po wpisie do KRS. Przy obsłudze członków trzeba posługiwać się wersją obowiązującą, a dokumenty i formularze dostosować do daty jej skuteczności.

W praktyce: warto prowadzić wykaz zmian statutu z datą uchwały, wpisu do KRS i aktualizacji formularzy.

Podstawa: PS: art. 2, art. 5 § 1–2, art. 12a § 1–3, art. 18 § 5–7.

Równe prawa i zasady rozliczeń

Prawa członkowskie

Art. 18 § 1 ustanawia równość praw i obowiązków wynikających z członkostwa. Dostęp do dokumentów i udział w organach oceniamy według jednolitych reguł.

Zasadą jest jeden członek i jeden głos, niezależnie od udziałów. Wyjątek ustawowy dotyczy spółdzielni, której członkami mogą być wyłącznie osoby prawne.

Większa dostawa mleka sama w sobie nie daje większej liczby głosów ani prawa do odmiennego traktowania w postępowaniu członkowskim.

Warunki gospodarcze

Cena może różnić się z powodu jakości, składu, wielkości dostaw lub innych uzasadnionych warunków współpracy. Kryteria muszą wynikać z właściwej podstawy.

Warunki premii powinny być zrozumiałe, znane dostawcy i stosowane w sposób spójny. Te same parametry trzeba oceniać tą samą metodą.

Osobno badamy podstawę każdej premii, opłaty i potrącenia. Równość członkowska nie znosi przepisów o umowach ani kontroli nieuczciwych praktyk.

Przykład: inna cena za różne parametry mleka wymaga wykazania kryterium i prawidłowego wyliczenia.

Podstawa: PS: art. 18 § 1 i § 7, art. 36 § 2. Rozporządzenie 1308/2013: art. 148 ust. 2 i 4.

Dokumenty dostępne członkowi

Dokument	Zakres ustawowego uprawnienia
Statut i regulaminy	Na żądanie członek otrzymuje odpis statutu i regulaminów opartych na statucie. Zarząd powinien zapewnić dostęp do aktualnego tekstu i możliwość rozpoznania obowiązującej wersji.
Uchwały i protokoły organów	Prawo obejmuje zaznajamianie się z uchwałami i protokołami obrad organów. Nie można ograniczać go wyłącznie do streszczeń wybranych przez zarząd lub radę.
Sprawozdania i dokumenty lustracji	Członek ma dostęp do rocznych sprawozdań finansowych oraz dokumentów lustracji. Art. 93 § 2 obejmuje protokół, wnioski polustracyjne i informacje o ich realizacji.
Umowy z osobami trzecimi	Wgląd jest zasadą. Odmowa wymaga przesłanki z art. 18 § 3 oraz pisma. Zakres uprawnienia do kopii oceniamy także według statutu i charakteru dokumentu.

Art. 18 rozróżnia otrzymanie odpisu od zaznajamiania się z dokumentem. Sposób realizacji musi zapewniać rzeczywisty dostęp.

Podstawa: PS: art. 18 § 2 pkt 3 i § 3, art. 31, art. 41 § 4, art. 93 § 2.

Odmowa wglądu do umowy

7 dni

Termin na wniosek członka do sądu rejestrowego

Odmowa dotyczy wglądu do umów z osobami trzecimi i wymaga formy pisemnej. Należy wskazać, dlaczego konkretny dokument podlega ograniczeniu.

Przesłanki: naruszenie praw osoby trzeciej albo uzasadniona obawa wykorzystania informacji przeciw interesowi spółdzielni i wyrządzenia jej znacznej szkody.

Członek może żądać, aby sąd rejestrowy zobowiązał spółdzielnię do udostępnienia umowy. Siedem dni liczy się od doręczenia odmowy na piśmie.

Ogólna formuła „tajemnica przedsiębiorstwa” wymaga odniesienia do ustawowej przesłanki. Warto rozważyć ograniczenie zbędnych danych.

Podstawa: PS: art. 18 § 3. Przy rejestrowanym doręczeniu elektronicznym: art. 42 ustawy o doręczeniach elektronicznych.

Obsługa wniosku o dokumenty

1. Identyfikacja	Rejestrujemy datę wpływu, potwierdzamy status członka i ustalamy żądane dokumenty. Gdy wniosek jest niejasny, prosimy o doprecyzowanie zamiast wydawać ogólną odmowę.
2. Ocena	Oddzielnie oceniamy każdą kategorię dokumentów. Sprawdzamy podstawę dostępu i zakres danych. Ograniczenie informacji powinno mieć konkretną przyczynę i nie pozbawiać wglądu jego istoty.
3. Odpowiedź	Proponujemy realny termin i sposób udostępnienia. Przy odmowie wglądu do umowy przekazujemy pismo z uzasadnieniem. Wewnętrzny termin obsługi nie jest automatycznie terminem ustawowym.
4. Dowód wykonania	Zachowujemy wniosek, odpowiedź i dowód doręczenia. Odnotowujemy datę wglądu, zakres udostępnienia i ewentualne ograniczenia. Zapewniamy możliwość późniejszego sprawdzenia przebiegu sprawy.

Prawo spółdzielcze nie ustanawia jednego ogólnego terminu odpowiedzi na każdy wniosek o dokumenty.

Podstawa: PS: art. 18 § 2 pkt 3–4, art. 18 § 3, art. 31. RODO: art. 5 i 6.

Przypadek 1 Żądanie dostępu do dokumentów

SYTUACJA

Członek żąda umowy z przewoźnikiem mleka i protokołu rady nadzorczej. Zarząd odpowiada, że wszystkie dokumenty są poufne. Nie wyjaśnia, jakie prawa osób trzecich lub interes spółdzielni wymagają ochrony. Wniosek pochodzi od osoby, która na walnym krytykowała koszty transportu.

PYTANIA DO ANALIZY

Czy oba dokumenty można objąć tą samą odmową?

Czy krytyka kosztów uzasadnia pozbawienie dostępu?

WNIOSKI

Protokół organu obejmuje art. 18 § 2 pkt 3. Odmowę wglądu do umowy oceniamy według § 3.
Sama krytyka nie wykazuje ryzyka znacznej szkody. Odmowa wymaga konkretnego uzasadnienia.
Na wniosek do sądu rejestrowego jest 7 dni od doręczenia pisemnej odmowy wglądu do umowy.

Przykład dydaktyczny. PS: art. 18 § 2 pkt 3 i § 3, art. 31.

RODO w obsłudze członków

Podstawa przetwarzania	Przetwarzanie może wynikać z obowiązku prawnego, wykonania umowy lub uzasadnionego interesu. Podstawę ustala się dla konkretnego celu. Zgoda nie zastępuje prawidłowej oceny obowiązku spółdzielni.
Zakres danych	W rejestrze i aktach gromadzimy dane wymagane ustawą, statutem lub niezbędne do rozliczenia. Nie kopiujemy całych dokumentów tożsamości wyłącznie „na wszelki wypadek”.
Udostępnianie	Prawo członka do informacji trzeba zestawić z ochroną danych innych osób. Można ograniczyć zbędne dane, ale samo hasło „RODO” nie uzasadnia odmowy każdego wglądu.
Organizacja	Upoważnienia, kontrola dostępu, bezpieczna wysyłka, okresy przechowywania i obowiązek informacyjny tworzą jeden system. Wnioski z RODO obsługujemy według właściwego dla nich trybu.

Wniosek o dane osobowe z art. 15 RODO i wniosek członka o dokumenty z PS mogą mieć odmienny zakres.

Podstawa: RODO: art. 5, art. 6 ust. 1 lit. b, c i f, art. 12–15, 24 i 32. PS: art. 18 i 30.

Przyjęcie nowego członka

Deklaracja	Warunkiem przyjęcia jest deklaracja w formie wymaganej ustawą. Sprawdzamy podpis, dane kandydata, liczbę udziałów i ewentualne wkłady. Braki wymagają wyjaśnienia przed podjęciem uchwały.
Ocena warunków	Kandydat spełnia wymagania ustawy i statutu, np. dotyczące związku z działalnością spółdzielni. Warunki powinny być stosowane jednakowo, bez tworzenia dodatkowych wymagań przez pracownika.
Uchwała właściwego organu	Członkostwo powstaje z chwilą przyjęcia. Uchwałę podejmuje organ wskazany w statucie, co do zasady w ciągu miesiąca od złożenia deklaracji, jeśli statut nie przewiduje inaczej.
Zawiadomienie	O przyjęciu i odmowie zawiadamiamy na piśmie w ciągu 2 tygodni od uchwały. Odmowa wymaga uzasadnienia. Następnie aktualizujemy rejestr i ewidencję zobowiązań udziałowych.

Wpłata udziału lub rozpoczęcie dostaw nie zastępują wymaganej decyzji o przyjęciu członka.

Podstawa: PS: art. 15 § 2, art. 16 § 1–3, art. 17 § 1–4, art. 30.

Deklaracja papierowa i elektroniczna

Postać papierowa

Deklaracja papierowa zawiera własnoręczny podpis, dane kandydata, zadeklarowane udziały, informacje o wkładach i dane wymagane statutem.

Na deklaracji przyjęcie potwierdzają podpisami dwaj członkowie zarządu albo osoby przez zarząd upoważnione. Wskazuje się datę uchwały o przyjęciu.

Dalsze udziały i zmiany danych deklaruje się na piśmie. Zmiany dotyczące udziałów lub wkładów wymagają również właściwego potwierdzenia.

Postać elektroniczna

Deklarację elektroniczną przekazuje się na adres do doręczeń elektronicznych spółdzielni. Musi zawierać podpis kwalifikowany, osobisty albo zaufany.

Zwykły skan lub wiadomość e-mail nie spełniają automatycznie wymagań tej ścieżki. Trzeba zweryfikować podpis oraz sposób przekazania dokumentu.

Potwierdzenie przyjęcia deklaracji wydaje się niezwłocznie w odrębnym dokumencie na piśmie. Zawiera ono datę uchwały o przyjęciu członka.

Wyjątek formy dokumentowej z art. 16 § 2 dotyczy spółdzielni będących instytucjami obowiązanymi w rozumieniu AML.

Podstawa: PS: art. 16 § 1–3, art. 17 § 2. Szczególnego wyjątku AML nie zakładamy automatycznie dla mleczarni.

Odmowa przyjęcia i prawo do odwołania

Uzasadnienie	Pismo wskazuje konkretne fakty, warunek statutowy i przyczynę jego niespełnienia. Ogólne stwierdzenie „brak zgody zarządu” utrudnia ocenę decyzji oraz przygotowanie odwołania.
Właściwy organ	Decyzję podejmuje organ właściwy według statutu. Dział skupu lub księgowość mogą przygotować dokumenty, ale nie zastępują uchwały organu uprawnionego do przyjmowania członków.
Odwołanie	Jeżeli przyjęcia nie dokonuje walne, statut wskazuje organ odwoławczy i terminy wniesienia oraz rozpatrzenia odwołania. Zawiadomienie powinno pozwalać kandydatowi zidentyfikować właściwą drogę.
Dokumentacja	W aktach pozostają deklaracja, dokumenty potwierdzające warunki, uchwała, uzasadnienie i dowód doręczenia. Szczególne prawo spadkobiercy z art. 16a wymaga odrębnego uwzględnienia.

Art. 17 § 3 wymaga pisemnego zawiadomienia o odmowie wraz z uzasadnieniem w ciągu 2 tygodni od uchwały.

Podstawa: PS: art. 15 § 2, art. 16a, art. 17 § 3–4.

Rejestr członków i ewidencja udziałów

Dane członka	Rejestr zawiera imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania, a dla osoby prawnej nazwę i siedzibę. Uwzględniamy również inne dane wymagane statutem i ich późniejsze zmiany.
Dane finansowe	Ujawnia się wysokość udziałów zadeklarowanych i wniesionych oraz wniesione wkłady, w tym rodzaj niepieniężnych. Saldo księgowe musi dać się powiązać z deklaracją i wpłatami.
Historia członkostwa	Odnotowujemy datę przyjęcia, datę wypowiedzenia oraz datę ustania członkostwa. Nie utożsamiamy dnia złożenia wypowiedzenia z ustawową datą wystąpienia ani uchwały z jej skutecznością.
Uzgodnienie	Zarząd odpowiada za prowadzenie rejestru. Prawo przeglądania mają członek, jego małżonek oraz wierzyciel członka lub spółdzielni. Przed wglądem sprawdzamy podstawę uprawnienia wnioskodawcy.

Zalecenie: okresowo uzgadniać rejestr z aktami członkowskimi i indywidualnymi kontami udziałów.

Podstawa: PS: art. 30, art. 16–17, art. 22, art. 24 § 10. RODO: art. 5 i 6.

Wpisowe, udziały i wkłady

Pozycja	Funkcja i zasada rozliczenia
Wpisowe	Świadczenie wynikające ze statutu, zasilające fundusz zasobowy. Nie jest udziałem ani zapłatą za mleko. Wysokość i obowiązek wniesienia oceniamy według statutu.
Udział	Członek deklaruje i wnosi udział na zasadach statutu. Wpłata zasila fundusz udziałowy, a zadeklarowana wysokość wyznacza granicę uczestniczenia w pokrywaniu strat.
Wkład	Statut może przewidywać wkład na własność spółdzielni lub do korzystania. Musi określać jego charakter, wartość, termin wniesienia, wycenę i zasady zwrotu.
Zapłata za mleko	Należność z umowy gospodarczej ma własną podstawę, termin i sposób rozliczenia. Jej pomniejszenie na udziały lub inne zobowiązania wymaga odrębnie sprawdzonego mechanizmu.

Każde świadczenie powinno mieć właściwy tytuł w dokumentach, ewidencji oraz informacji przekazywanej członkowi.

Podstawa: PS: art. 19 § 1–3, art. 20 § 1–2, art. 26, art. 78 § 1.

Ryzyko do wysokości udziałów zadeklarowanych

20 000 zł

Przykładowa wartość zadeklarowanych udziałów

Przykład: zadeklarowano 20 000 zł udziałów, a wniesiono 8 000 zł. Niewpłacone 12 000 zł pozostaje odrębnym zobowiązaniem według zasad i terminów statutu.

Granica udziału w pokrywaniu strat wynika z udziałów zadeklarowanych. Przy niewystarczających funduszach walne może nakazać wcześniejsze wniesienie udziałów.

Członek z samego członkostwa nie odpowiada wobec wierzycieli za długi spółdzielni. Inaczej ocenia się jego własne poręczenie, gwarancję lub inne zobowiązanie.

Straty obciążają najpierw fundusz zasobowy, a następnie pozostałe fundusze według art. 90 i statutu. Kwoty są przykładowe.

Podstawa: PS: art. 19 § 1–3, art. 90 § 1–2. Zobowiązania z odrębnych zabezpieczeń ocenia się także według KC.

Potrącenia udziałów z należności za mleko

Podstawa członkowska	Sprawdzamy obowiązek zadeklarowania udziałów, deklarację członka, wymagalność wpłaty i właściwe postanowienia statutu. Sam zapis w systemie skupu nie tworzy nowego obowiązku udziałowego.
Mechanizm rozliczenia	Uzgodnione rozliczenie umowne wymaga ważnej podstawy. Potrącenie ustawowe podlega warunkom art. 498 KC i wymaga oświadczenia z art. 499. Każdą z tych podstaw oceniamy osobno.
Czytelne zestawienie	Zestawienie pokazuje wartość dostaw, cenę i premie, kwotę przekazaną na udziały, inne potrącenia oraz wypłatę. Członek powinien móc odtworzyć wynik rozliczenia.
Ewidencja indywidualna	Pomniejszenie zapłaty zaliczone na udział ujmujemy na koncie właściwego członka i uzgadniamy z rejestrem. Błędy korygujemy także w informacji wysłanej dostawcy.

Kontrola: czy suma potrąceń z rozliczeń mleka odpowiada rzeczywistemu przyrostowi wniesionych udziałów?

Podstawa: PS: art. 19–20, art. 30. KC: art. 498 § 1–2, art. 499.

Nadwyżka bilansowa i dopłata do ceny mleka

Podział nadwyżki

O podziale nadwyżki decyduje walne. Przed podziałem uwzględnia się wymogi ustawy, w tym odpis na fundusz zasobowy w sytuacji określonej w art. 76.

Część przypadającą członkom dzieli się według statutu. Prawo do udziału w nadwyżce nie oznacza, że spółdzielnia musi co roku wypłacać gotówkę.

Przy niepełnych udziałach kwoty co do zasady uzupełniają udziały. Przy oprocentowaniu udziałów art. 77 § 4 uwzględnia także określonych byłych członków i spadkobierców.

Rozliczenie ceny

Dopłata za dostarczone mleko może być rozliczeniem ceny wynikającym z umowy. O kwalifikacji decyduje rzeczywista podstawa świadczenia i jego warunki.

Trzeba ustalić okres dostaw, uprawnionych dostawców, sposób obliczenia dopłaty oraz organ właściwy do podjęcia decyzji. Samo nazwanie wypłaty „premią” nie rozstrzyga.

Dokumenty księgowe i podatkowe powinny odpowiadać rzeczywistemu świadczeniu. Podział wyniku oraz korekta ceny mają inne podstawy i mogą wywoływać różne skutki.

Art. 76: co najmniej 5% nadwyżki na fundusz zasobowy, jeżeli nie osiąga on wysokości wniesionych udziałów obowiązkowych.

Podstawa: PS: art. 18 § 2 pkt 5, art. 38 § 1 pkt 4, art. 75–77. Rozporządzenie 1308/2013: art. 148.

Zwrot udziałów podczas członkostwa

Zasada	Przed ustaniem członkostwa nie można żądać zwrotu wpłat na udziały wymagane statutem. Potrzeba finansowa członka sama nie znosi tego ograniczenia ani nie upoważnia zarządu do wypłaty.
Wyjątek	Zwrot może dotyczyć wpłat przekraczających liczbę udziałów, których zadeklarowania wymaga statut obowiązujący w chwili żądania. Najpierw ustalamy aktualny wymagany poziom udziałów.
Moment wypłaty	Zwrot nie może nastąpić przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego za rok zgłoszenia żądania. Złożenie pisma nie powoduje więc automatycznej, natychmiastowej wymagalności wypłaty.
Ograniczenie	Nie zwraca się wpłat przeznaczonych na pokrycie strat. Sposób i termin określa statut. Dokumentacja powinna wskazywać kwotę żądaną, dopuszczalny zakres zwrotu i właściwy rok.

Przykład: 20 opłaconych udziałów przy wymogu 10 nie oznacza automatycznie wypłaty połowy salda w dniu wniosku.

Podstawa: PS: art. 21 w związku z art. 19 § 2 i art. 20 § 1.

Rozliczenie udziału byłego członka

1. Data ustania	Najpierw ustalamy skuteczny dzień wystąpienia, wykluczenia, wykreślenia lub śmierci. Ten dzień wpływa na rok sprawozdania stanowiącego podstawę rozliczenia, a nie sam dzień wpływu pisma.
2. Właściwy rok	Udział byłego członka wypłaca się na podstawie zatwierdzonego sprawozdania za rok ustania członkostwa. Zatwierdzenie poprzedniego roku nie wystarcza do rozliczenia kolejnego.
3. Kwota i termin	Termin i sposób wypłaty wynikają ze statutu. Uwzględniamy prawidłowo rozliczoną stratę, saldo i ewentualne inne podstawy pomniejszeń. Przekazujemy członkowi zrozumiałe wyliczenie.
4. Zakres prawa	Były członek co do zasady nie ma prawa do funduszu zasobowego i reszty majątku. Art. 28 przewiduje szczególny udział w stratach przy rychłej likwidacji lub upadłości.

Art. 29 przewiduje zasadniczo 3-letnie przedawnienie roszczeń udziałowych. Początek biegu wymaga ustalenia wymagalności.

Podstawa: PS: art. 22, art. 24 § 10, art. 26, art. 28–29, art. 90, art. 125 § 5a. KC: art. 120.

Przykład rozliczenia byłego członka

Etap	Założenie dydaktyczne
Ustanie członkostwa	15 listopada 2026 r. Przyjmujemy, że jest to prawidłowo ustalony dzień ustania członkostwa, a nie dzień samego złożenia wypowiedzenia.
Saldo udziałów	Wpłaty 18 000 zł. Prawidłowe rozliczenie straty obciąża udziały kwotą 3 000 zł. Nie przyjmujemy innych potrąceń ani szczególnych skutków art. 28.
Sprawozdanie za rok 2026	25 czerwca 2027 r. Zatwierdzenie sprawozdania za 2026 r. pozwala ustalić podstawę wypłaty. Nie stosujemy sprawozdania za 2025 r.
Termin ze statutu	Statut przewiduje 90 dni od zatwierdzenia. Licząc od następnego dnia, termin przypada 23 września 2027 r. To założenie dydaktyczne, nie termin powszechny.
Kwota do rozliczenia	18 000 zł − 3 000 zł = 15 000 zł. Zapłata za dostarczone mleko ma odrębną wymagalność i wymaga niezależnego rozliczenia.

Przed wypłatą sprawdzamy statut, uchwałę o pokryciu straty, zatwierdzone sprawozdanie i indywidualne saldo.

Przykład dydaktyczny. PS: art. 26 i 90. KC: art. 111 § 2. Założony termin: 90 dni.

Śmierć członka i przejęcie gospodarstwa

Członkostwo	Zmarłego członka skreśla się ze skutkiem od dnia śmierci. Samo objęcie gospodarstwa przez inną osobę nie daje jej automatycznie praw wyborczych ani statusu członka mleczarni.
Wskazanie osoby uprawnionej	Członek może na piśmie wskazać osobę, której po jego śmierci wypłaca się udziały. Prawo z takiego wskazania nie należy do spadku. Trzeba sprawdzić treść i aktualność dyspozycji.
Dziedziczenie udziałów	Art. 16a reguluje dziedziczenie udziałów przez spadkobierców będących członkami lub składających deklarację. Spełniającemu wymogi statutowe spadkobiercy dziedziczącemu udziały nie można odmówić przyjęcia.
Dostawy mleka	Oddzielnie ustalamy stronę dalszej umowy dostaw, odbiorcę zapłaty i dokumenty następstwa. Przy wielu spadkobiercach znaczenie ma wspólny pełnomocnik lub zarządca z art. 25 § 2.

Wypłata udziałów, nabycie członkostwa i kontynuacja dostaw wymagają osobnych ustaleń oraz dokumentów.

Podstawa: PS: art. 16 § 4, art. 16a, art. 25 § 1–2, art. 26. KC: przepisy o dziedziczeniu.

Podział odpowiedzialności organów

Organ	Najważniejsza rola wobec członków
Walne lub zebranie przedstawicieli	Decyzje ustawowo i statutowo zastrzeżone: sprawozdania, absolutorium, wynik, zmiana statutu, kierunki działalności i ważne sprawy majątkowe. W systemie przedstawicielskim stosuje się odpowiednie przepisy o walnym.
Rada nadzorcza	Stała kontrola i nadzór, ocena sprawozdań, kontrola załatwiania wniosków oraz skarg na zarząd. Rada może żądać dokumentów, sprawozdań i wyjaśnień potrzebnych do kontroli.
Zarząd	Kierowanie bieżącą działalnością, reprezentacja, prowadzenie rejestru i wykonywanie uchwał. Sprawy niezastrzeżone innym organom należą do zarządu. Delegowanie obsługi nie usuwa odpowiedzialności za organizację.
Zebrania grup członkowskich	Wybór i odwoływanie przedstawicieli, rozpatrywanie spraw najbliższego zebrania przedstawicieli, sprawozdań organów oraz wniosków członków. Szczegóły określają ustawa i statut.

Kompetencję ustalamy przed przygotowaniem uchwały. Zatwierdzenie przez niewłaściwy organ może rodzić spór o skuteczność.

Podstawa: PS: art. 35, art. 37–38, art. 44–46, art. 48–49, art. 59.

Sprawy zastrzeżone dla walnego

Sprawozdawczość	Walne rozpatruje sprawozdanie rady, zatwierdza sprawozdania roczne i finansowe oraz rozstrzyga wnioski w tych sprawach. Członkowie powinni mieć wcześniej dostęp do dokumentów z art. 89.
Wynik i odpowiedzialność	Do walnego należy podział nadwyżki lub sposób pokrycia straty oraz absolutorium dla członków zarządu. Uchwały wymagają właściwego porządku obrad i oddzielnego ustalenia przedmiotu decyzji.
Podstawy działania	Wyłączna właściwość obejmuje m.in. zmianę statutu, zbycie nieruchomości lub zakładu, najwyższą sumę zobowiązań, połączenie, podział i likwidację. Statut może zastrzec dalsze sprawy.
Kontrola	Walne rozpatruje wnioski polustracyjne oraz odwołania od uchwał rady w postępowaniu wewnętrznym. Uchwała powinna określać rozstrzygnięcie i pozwalać ustalić sposób wykonania.

Przy sprzedaży nieruchomości odróżniamy wymaganą uchwałę walnego od późniejszego podpisania umowy przez osoby uprawnione.

Podstawa: PS: art. 38 § 1–2, art. 12a, art. 41, art. 89 § 1, art. 93 § 4.

Przedstawiciele i grupy członkowskie

Zebranie przedstawicieli

Statut może zastąpić walne zebraniem przedstawicieli po przekroczeniu wskazanej liczby członków. Określa liczbę przedstawicieli, zasady ich wyboru i czas trwania mandatu.

O czasie, miejscu i porządku obrad zawiadamia się wszystkich członków w sposób statutowy. Powiadomienie wyłącznie przedstawicieli pomija obowiązek art. 37 § 3.

Członek bez mandatu może uczestniczyć bez prawa głosu. Do zebrania stosuje się odpowiednio przepisy o walnym, w tym dotyczące kompetencji i dokumentacji.

Zebrania grup

Grupy wybierają i odwołują przedstawicieli. Zasady podziału na grupy powinny wynikać ze statutu i zapewniać prawidłowe przyporządkowanie członków.

Rozpatrują sprawy, które mają być przedmiotem najbliższego zebrania przedstawicieli, i zgłaszają wnioski. Potrzebują informacji umożliwiającej rzeczywistą dyskusję.

Rozpatrują okresowe sprawozdania rady i zarządu. Wybór lub odwołanie rady należy do grup wtedy, gdy statut przyznaje im tę kompetencję.

Dokumentacja grup powinna pozwalać ustalić uprawnionych, wybór przedstawicieli, zgłoszone wnioski i ich dalszy obieg.

Podstawa: PS: art. 35 § 1 pkt 4, art. 37 § 1–4, art. 59 § 1–3.

Kalendarz rocznego walnego

Termin	Obowiązek
Do 6 miesięcy po końcu roku obrachunkowego	Zarząd zapewnia odbycie corocznego walnego w ustawowym terminie. Dla roku kalendarzowego oznacza to zasadniczo termin do końca czerwca kolejnego roku.
Termin wynikający ze statutu	Zawiadamiamy o czasie, miejscu i porządku zgodnie ze statutem. Obowiązek obejmuje członków, właściwy związek rewizyjny i Krajową Radę Spółdzielczą.
Co najmniej 14 dni przed walnym	W lokalu spółdzielni wykładamy sprawozdanie z działalności, finansowe i sprawozdanie z badania, jeśli badanie jest obowiązkowe. Zapewniamy realną możliwość zapoznania się.
W terminie statutowym	Osoby uprawnione według art. 39 § 2–3 mogą żądać dodania określonych spraw w terminie statutowym. Sam punkt „sprawy różne” nie zastępuje prawidłowego zawiadomienia o uchwale.

Plan przygotowań warto ułożyć od terminu walnego wstecz, z uwzględnieniem grup, dokumentów i zgłoszeń do porządku.

Podstawa: PS: art. 39 § 1, art. 40 § 1–3, art. 41 § 1, art. 89 § 1.

Głosowanie, kworum i pełnomocnictwa

Liczba głosów	W typowej mleczarni członek ma jeden głos, bez względu na udziały. Lista uprawnionych powinna uwzględniać skuteczne przyjęcie i ustanie członkostwa oraz prawidłowe pełnomocnictwa.
Kworum i większość	Zasadą jest zwykła większość przy obecności co najmniej połowy uprawnionych, chyba że ustawa lub statut stanowią inaczej. Domyślnie do większości liczy się głosy za i przeciw.
Pełnomocnik	Pełnomocnictwo jest pisemne pod rygorem nieważności i stanowi załącznik do protokołu. Jeden pełnomocnik zastępuje jednego członka. Sprawdzamy zakazy dotyczące zarządu i pracowników.
Wybory i odwołania	Wybór spośród nieograniczonej liczby kandydatów i odwołanie członka organu wymagają głosowania tajnego. Dla odwołania członka rady przed końcem kadencji ustawa wymaga 2/3 głosów.

Kworum, większość i tajność to odrębne warunki. Prawidłowy wynik liczbowy nie naprawia wadliwego trybu głosowania.

Podstawa: PS: art. 35 § 2 i § 4, art. 36 § 2–6, art. 41 § 2, art. 45 § 5.

Porządek obrad i dokumentowanie uchwał

Zakres decyzji	Walne podejmuje uchwały w sprawach objętych prawidłowo ogłoszonym porządkiem. Szczególny wyjątek dotyczy odwołania członków zarządu, którym nie udzielono absolutorium, na warunkach art. 49 § 4.
Wynik głosowania	Protokół pozwala sprawdzić liczbę uprawnionych, obecność, kworum i głosy. Przy zmianach obecności w czasie obrad warto odnotować, kogo uwzględniono w danym głosowaniu.
Dokumenty	Komplet obejmuje protokół podpisany przez przewodniczącego i osoby wskazane w statucie, uchwały, listę obecności, pełnomocnictwa i dokumentację komisji. Treść uchwały musi być jednoznaczna.
Dostęp i archiwum	Protokoły są jawne dla uprawnionych ustawowo. Zarząd przechowuje je co najmniej 10 lat, chyba że przepisy archiwalne wymagają dłużej. Dostęp powinien obejmować komplet właściwych dokumentów.

Spójność protokołu, treści uchwały i zestawienia głosów ułatwia wykonanie decyzji oraz obronę jej prawidłowości.

Podstawa: PS: art. 41 § 1–5, art. 36 § 4, art. 49 § 4.

Rada nadzorcza a prawa członków

Kontrola	Rada nadzoruje legalność działania i realizację zadań. Może żądać od zarządu, członków i pracowników sprawozdań, wyjaśnień oraz przeglądać księgi i dokumenty potrzebne do kontroli.
Wnioski i skargi	Kontroluje sposób załatwiania przez zarząd wniosków członków i rozpatruje skargi na jego działalność. Powinna sprawdzać także terminowość, uzasadnienia i dowody przekazania odpowiedzi.
Sprawozdawczość	Ocenia sprawozdania roczne i finansowe oraz przedstawia walnemu wyniki kontroli. Ustalenia powinny wskazywać fakty, dokumenty, wnioski i działania wymagające podjęcia przez właściwy organ.
Własna organizacja	Rada liczy co najmniej 3 członków. Kadencję określa statut. Stosuje się ustawowe zakazy łączenia funkcji i konflikty interesów. Ograniczeń mieszkaniowych nie przenosimy automatycznie na mleczarnię.

Dobra praktyka: rada okresowo sprawdza próbę wniosków członków, rozliczeń udziałów i reklamacji, a wyniki ujmuje w protokole.

Podstawa: PS: art. 44, art. 45 § 1–5, art. 46 § 1 pkt 2 i 6–7 oraz § 4, art. 56–58.

Zarząd, reprezentacja i konflikt interesów

Prowadzenie spraw	Zarząd kieruje działalnością i reprezentuje spółdzielnię. Podejmuje decyzje niezastrzeżone innym organom. Organizuje obsługę członków, obieg dokumentów oraz wykonanie uchwał i obowiązków informacyjnych.
Reprezentacja	Uchwała wewnętrzna i oświadczenie woli to osobne czynności. Sprawdzamy KRS, zasady reprezentacji, pełnomocnictwo oraz szczególne zasady czynności między spółdzielnią a członkiem zarządu.
Sprawa członka organu	Członek organu nie głosuje w sprawie wyłącznie jego dotyczącej. Ustawa reguluje też łączenie funkcji, stosunek podległości, więzi rodzinne w radzie i działalność konkurencyjną.
Odpowiedzialność	Członek zarządu, rady lub likwidator może odpowiadać za szkodę wyrządzoną zawinionym działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub statutem. Delegowanie zadania wymaga właściwego nadzoru.

Przy jednoosobowym zarządzie czynności wynikające z członkostwa wykonuje rada, chyba że statut zastrzega je walnemu.

Podstawa: PS: art. 48, art. 49 § 5, art. 54–58. Czynności z członkiem zarządu: art. 46 § 1 pkt 8.

Lustracja i informacja dla członków

co 3 lata

Najrzadsza ustawowa częstotliwość pełnej lustracji

Każda spółdzielnia poddaje pełną działalność lustracji co najmniej raz na 3 lata. Badanie obejmuje okres od poprzedniej lustracji oraz legalność, gospodarność i rzetelność.

Zarząd na żądanie członka udostępnia protokół, wnioski polustracyjne i informacje o ich realizacji. Dokumenty nie są zastrzeżone wyłącznie dla rady i zarządu.

Rada przedstawia wnioski najbliższemu walnemu. Zarząd co roku przekazuje podmiotowi lustrującemu i walnemu informację o realizacji wniosków.

W likwidacji lustracja odbywa się corocznie. Badanie może objąć także wybrane sprawy na żądanie uprawnionych, w tym 1/5 członków.

Podstawa: PS: art. 91 § 1–3, w tym § 2, art. 93 § 2–4.

Przypadek 2 Zebranie przedstawicieli

SYTUACJA

Mleczarnia zawiadamia o zebraniu wyłącznie przedstawicieli. Pozostałym członkom odmawia wejścia, powołując się na brak mandatu. Sprawozdanie finansowe i sprawozdanie z działalności udostępnia dopiero rano w dniu obrad. Zarząd zapewnia, że później prześle członkom protokół i uchwały.

PYTANIA DO ANALIZY

Które obowiązki informacyjne pominięto?

Czy późniejsze przesłanie protokołu usuwa wcześniejsze uchybienia?

WNIOSKI

Zawiadomienie o zebraniu przedstawicieli obejmuje wszystkich członków. Członek bez mandatu może uczestniczyć bez prawa głosu. Dokumenty wskazane w art. 89 § 1 wykłada się co najmniej 14 dni przed zebraniem. Późniejsze udostępnienie protokołu nie zastępuje tych obowiązków. Wpływ wad na uchwały wymaga odrębnej oceny.

Przykład dydaktyczny. PS: art. 37 § 2–4, art. 89 § 1, art. 42.

Umowa na mleko i jej kwalifikacja

Typ relacji	Istotne cechy
Sprzedaż	Sprzedawca zobowiązuje się przenieść własność rzeczy i ją wydać, a kupujący odebrać rzecz i zapłacić cenę. Istotna jest treść zobowiązań, a nie samo użycie nazwy „skup”.
Dostawa w rozumieniu KC	Dostawca zobowiązuje się wytworzyć rzeczy oznaczone co do gatunku i dostarczać je częściami lub okresowo. Odbiorca odbiera je i płaci cenę. Ustawa reguluje ten typ odrębnie.
Kontraktacja	Producent rolny zobowiązuje się wytworzyć i dostarczyć oznaczoną ilość produktów rolnych. Kontraktujący odbiera je, płaci cenę i wykonuje świadczenia dodatkowe, jeśli wynikają z umowy lub przepisów.
Znaczenie praktyczne	Kwalifikacja wpływa m.in. na skutki niezawinionej niemożności dostawy i obowiązek zawiadomienia. Wymagania dotyczące mleka surowego oceniamy dodatkowo według regulacji rynku rolnego.

Wzorzec nazwany „umową dostawy” może wymagać analizy przepisów o kontraktacji. Sama nazwa nie przesądza kwalifikacji.

Podstawa: KC: art. 535, art. 605, art. 613–626. Rozporządzenie 1308/2013: art. 148.

Obowiązkowe elementy umowy na mleko

Zawarcie przed dostawą	Wymaganą umowę zawiera się przed dostawą. Może obejmować jedną lub wiele dostaw. Polski art. 38q dopuszcza również formę dokumentową lub elektroniczną. Trzeba zachować dowód uzgodnienia warunków.
Cena i ilość	Cena jest stała albo wynika z połączenia czynników wskazanych w umowie, np. wskaźników rynku, ilości, jakości lub składu. Ustalamy ilość dostarczanego mleka i terminy dostaw.
Czas i płatność	Umowa określa czas obowiązywania, w tym zasady rozwiązania, a także terminy i procedury płatności. Warunki muszą być uzgodnione i pozwalać ustalić wymagalność należności.
Wykonanie	Określamy sposób odbioru lub dostarczenia mleka oraz zasady na wypadek siły wyższej. W praktyce potrzebne są też reguły pomiaru, badań, reklamacji i potwierdzania dostaw.

Obowiązek dokumentacji obejmuje także przechowywanie umowy przez 2 lata od końca roku ostatniej dostawy.

Podstawa: Rozporządzenie 1308/2013: art. 148 ust. 2 i 4. Ustawa o rynkach rolnych: art. 38q ust. 1–1c.

Wyjątek dotyczący dostaw członka

Warunki obecnego wyjątku

Rolnik dostarcza mleko surowe do spółdzielni, której jest członkiem. Sam fakt członkostwa nie wyczerpuje przesłanek wyjątku z art. 148 ust. 3.

Statut lub wynikające z niego zasady i decyzje zawierają postanowienia o skutkach podobnych do wymaganych elementów umowy. Trzeba zbadać cały komplet regulacji.

Należy wykazać obowiązywanie regulacji i ich zastosowanie do dostawcy. Ogólne postanowienie „ceny ustala zarząd” wymaga sprawdzenia pod kątem całego mechanizmu ceny.

Co trzeba sprawdzić

Czy da się ustalić cenę lub metodę jej wyznaczenia, ilość mleka, terminy oraz parametry wpływające na należność? Jak członek poznaje obowiązujące zasady?

Czy dokumenty określają czas relacji, płatność, odbiór, rozwiązanie i siłę wyższą? Czy można je odtworzyć dla konkretnego okresu dostaw?

Czy postanowienia mają skutek podobny do wymagań art. 148 ust. 2? Jeżeli nie, sam statut lub status członka nie uzasadniają odstąpienia od umowy.

Wyjątek ocenia się na podstawie treści dokumentów. Nie oznacza on zwolnienia z uczciwych i przejrzystych zasad współpracy.

Podstawa: Rozporządzenie 1308/2013: art. 148 ust. 2–3. Ustawa o rynkach rolnych: art. 38q ust. 1b.

Cena mleka i zmiana cennika

Metoda	Cena stała albo formuła powinny pozwalać ustalić zapłatę bez dowolnej, późniejszej decyzji jednej strony. Wzorzec wskazuje czynniki, sposób ich łączenia i moment ustalenia wyniku.
Dane	Dla wskaźnika wskazujemy źródło i okres. Dla jakości: parametr, metodę badania i próg. Dla ilości: jednostkę, okres sumowania i zasady przekroczenia progu premiowego.
Zmiana	Określamy podstawę zmiany, datę wejścia nowych warunków, sposób przekazania oraz prawa dostawcy, który ich nie akceptuje. Odrębnie oceniamy dopuszczalność zmiany jednostronnej.
Kontrola	Zestawienie umożliwia sprawdzenie ceny za dany okres. Dostawca powinien mieć dostęp do wyników i danych niezbędnych do reklamacji. Niedopuszczalnych praktyk nie legalizuje sam podpis pod wzorcem.

W praktyce: archiwizować każdą wersję cennika, podstawę jej przyjęcia i dowód skutecznego przekazania dostawcom.

Podstawa: Rozporządzenie 1308/2013: art. 148 ust. 2 i 4. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 5–8.

Przykładowa formuła ceny

Przykład dydaktyczny. Umowa przewiduje cenę bazową i dwie premie. Wszystkie wartości są założeniami szkoleniowymi, a nie notowaniem rynkowym.

Cena bazowa	Premia za parametry	Premia ilościowa	Cena wynikowa
1,90 zł/l	**+ 0,12 zł/l**	**+ 0,05 zł/l**	**2,07 zł/l**

20 000 l × 2,07 zł/l = 41 400 zł

Rozliczenie wymaga ustalenia jakości, wolumenu i okresu premii. 41 400 zł to wartość przed odrębną oceną podatków oraz potrąceń. Jednostkę litr/kg określa umowa.

Podstawa: Rozporządzenie 1308/2013: art. 148 ust. 2 lit. c ppkt i–ii. Kwoty i warunki premii: przykład dydaktyczny.

Badanie jakości i reklamacje

Pobranie próbki	Uzgadniamy miejsce, częstotliwość i metodę pobrania, identyfikację próbki, osobę odpowiedzialną oraz warunki zabezpieczenia. Błąd pobrania może podważać wiarygodność wyniku i rozliczenia.
Badanie	Dokumenty wskazują parametry, metody i laboratorium, a także konsekwencje niespełnienia jakości. Oddzielamy bezpieczeństwo żywności od umownych progów premii i potrąceń.
Informacja	Dostawca otrzymuje wynik oraz wyjaśnienie jego wpływu na cenę, premię albo odmowę odbioru. Informacja powinna pozwalać powiązać badanie z określoną dostawą lub okresem.
Weryfikacja	Procedura reklamacji określa termin, kanał, dostęp do danych, możliwość niezależnego badania oraz koszty i korekty. Rozwiązanie musi być wykonalne w czasie przydatności próbki.

Praktyka UOKiK obejmuje umożliwienie weryfikacji w innym akredytowanym laboratorium.

Podstawa: Rozporządzenie 1308/2013: art. 148. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 5–8. Decyzja DPK-1/2024.

Zapłata, potrącenia i terminowość

Termin umowny	Umowa określa okres rozliczeniowy i termin zapłaty oraz dane potrzebne do obliczenia ceny. Dokumentacja pozwala wskazać datę wymagalności i ewentualne opóźnienie.
Kontrola ustawowa	Dla produktów łatwo psujących się ustawa o przewadze kontraktowej przewiduje zasadniczo limit 30 dni. Początek liczenia zależy m.in. od regularności dostaw i ustalenia kwoty.
Każde pomniejszenie	Potrącenie wymaga własnej podstawy, istnienia wierzytelności i spełnienia właściwych warunków. Nota obciążeniowa nie dowodzi sama przez się, że kara lub roszczenie są należne.
Spór	Ustalamy kwotę bezsporną i przyczynę różnicy, zapewniamy terminowe wyjaśnienie oraz dokumentujemy korektę. Spór o jedną premię nie uzasadnia dowolnego wstrzymania całej zapłaty.

Podstawa: Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 8 ust. 1 pkt 1 i dalsze reguły tego artykułu. KC: art. 481, 498–499.

Kary umowne i inne obciążenia

Kontrola cywilnoprawna

Kara umowna zabezpiecza zobowiązanie niepieniężne, np. określony obowiązek dostawy. Nie można nią zastąpić odsetek za opóźnienie zapłaty świadczenia pieniężnego.

Umowa powinna określać naruszenie oraz kwotę lub sposób obliczenia kary. Sprawdzamy odpowiedzialność za przyczynę naruszenia, zakres klauzuli i zasady jej zbiegu z odszkodowaniem.

Sąd może miarkować karę przy wykonaniu zobowiązania w znacznej części albo rażącym wygórowaniu. Dłużnik nie obniża jej automatycznie samym oświadczeniem.

Kontrola relacji handlowej

Oceniamy rzeczywisty cel i proporcjonalność obciążenia, ekonomiczną zależność stron oraz zgodność praktyki z ustawą o przeciwdziałaniu nieuczciwej przewadze kontraktowej.

Ryzyko rodzą opłaty służące blokowaniu zmiany odbiorcy lub odzyskiwaniu już należnej ceny bez uzasadnienia. Każda klauzula wymaga oceny całej relacji.

Kara, cena, premia, udział i odszkodowanie mają różne podstawy. Przy potrąceniu trzeba ustalić, czy konkretne roszczenie rzeczywiście powstało i jest wymagalne.

Nawet jednoznacznie sformułowana klauzula może wymagać kontroli zgodności z prawem i zasadami uczciwego handlu.

Podstawa: KC: art. 471, art. 483 § 1–2, art. 484 § 1–2, art. 498–499. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 5–8.

Siła wyższa i niemożność dostawy

Zdarzenie	Ustalamy zdarzenie, jego przyczynę i wpływ na możliwość dostawy. Choroba stada, decyzja weterynaryjna albo awaria wymagają oceny faktów, umowy i odpowiedzialności stron.
Zawiadomienie	Umowa wskazuje kanał, termin i zakres zgłoszenia oraz sposób potwierdzenia okoliczności. Producent powinien wiedzieć, komu przekazać informację i jakie dokumenty zachować.
Skutek umowny	Postanowienia określają zawieszenie lub ograniczenie dostaw, rozliczenie już wykonanych świadczeń i ewentualne zakończenie współpracy. Sama nazwa „siła wyższa” nie rozstrzyga każdego przypadku.
Kontraktacja	Przy kontraktacji art. 622 reguluje niezawinioną niemożność dostawy, a art. 623 skutki naruszenia umownego obowiązku zawiadomienia. Strony mogą przewidzieć rozwiązania korzystniejsze dla producenta.

Niezawinione niewykonanie dostaw może wpływać na umowę i członkostwo, lecz każda z tych relacji wymaga osobnej procedury.

Podstawa: Rozporządzenie 1308/2013: art. 148 ust. 2 lit. c ppkt vi. KC: art. 471, art. 622–623.

Zakończenie umowy z dostawcą

Dwa terminy	Osobno ustalamy koniec umowy skupu i koniec członkostwa. Oświadczenia mogą mieć inne wymagania formy, terminy wypowiedzenia i skutki. Akta powinny wskazywać oba rozstrzygnięcia.
Tryb umowny	Sprawdzamy wypowiedzenie zwykłe, porozumienie lub szczególną podstawę rozwiązania. Weryfikujemy adresata, skuteczne doręczenie, umocowanie i obowiązki w okresie wypowiedzenia.
Rozliczenie	Ostatnie dostawy, premie, badania i reklamacje rozliczamy na zasadach umowy. Odrębnie weryfikujemy roszczenia o karę oraz udziały. Zmiana odbiorcy nie uzasadnia dowolnych obciążeń.
Ciągłość	Potwierdzamy termin ostatniego odbioru, harmonogram przejściowy i osoby kontaktowe. Zapobiega to pozostawieniu mleka bez odbioru z powodu rozbieżnych interpretacji dat.

Rozwiązanie umowy przez dział skupu nie zastępuje uchwały o wykluczeniu lub wykreśleniu przez właściwy organ.

Podstawa: PS: art. 18 § 7, art. 22–26. KC: art. 61 i postanowienia właściwego typu umowy. Ustawa o przewadze kontraktowej.

Praktyka UOKiK OSM w Kole

Obszar zakwestionowany	Rezultat decyzji zobowiązującej
Zmiana cennika	W decyzji zobowiązującej przewidziano możliwość wypowiedzenia przez dostawcę nieakceptującego zmienionego cennika oraz stosowanie dotychczasowej ceny do końca umowy. To rozwiązanie dla konkretnej sprawy.
Badania mleka	Spółdzielnia zobowiązała się umożliwić weryfikację wyników w innym akredytowanym laboratorium. Dla wzorców umownych ważna jest realna możliwość kontroli, a nie samo formalne prawo reklamacji.
Zwrot premii po zmianie odbiorcy	Usunięto kwestionowany obowiązek zwrotu premii związany ze zmianą odbiorcy. Przy własnych wzorcach trzeba ocenić, czy obciążenie nie odbiera zapłaty już nabytej za prawidłowe dostawy.

Decyzja zobowiązująca nie jest wyrokiem sądu ani jednolitym wzorcem umowy dla wszystkich mleczarni.

Podstawa: UOKiK: DPK-1/2024 z 27.06.2024. Sprawozdanie Prezesa UOKiK za 2024 r., s. 3–4.

Zmiana prawa UE uchwalona w 2026 r.

Zasady stosowane obecnie

Obecny art. 148 rozporządzenia 1308/2013 określa warunki umów na mleko surowe. Polska ustanowiła obowiązek także w art. 38q ustawy o rynkach rolnych.

Wyjątek członkowski wymaga regulacji statutowych lub opartych na nich zasad i decyzji o skutkach podobnych do wymaganych elementów umowy.

Przed każdą zmianą wzorca trzeba ustalić przepisy stosowane w dacie dostawy. Data publikacji nowelizacji nie musi być datą stosowania wszystkich nowych obowiązków.

Nowy art. 148 od 19.08.2028

Nowe brzmienie art. 148 obejmie szerszy obowiązek pisemnych umów dla mleka i przetworów mlecznych, z przewidzianymi wyjątkami oraz opcjami krajowymi.

Wyjątek spółdzielczy obejmie przejrzyste i demokratycznie przyjęte zasady cen i płatności, znane producentowi przed dostawą, z uwzględnieniem wynagrodzenia producenta.

Zmiana przewiduje m.in. klauzulę przeglądową w określonych umowach. Zakres stosowania wymaga sprawdzenia przepisów przejściowych i ewentualnych rozwiązań krajowych.

Rozporządzenie 2026/1739 weszło w życie 18.08.2026, ale zastąpienie art. 148 stosuje się od 19.08.2028.

Podstawa: Rozporządzenie (UE) 2026/1739: art. 1 pkt 4 i art. 4. Rozporządzenie 1308/2013: art. 148.

Przypadek 3 Potrącenie premii za odejście

SYTUACJA

Rolnik wypowiada umowę i zamierza dostarczać mleko do innej mleczarni. Dotychczasowy odbiorca żąda zwrotu premii jakościowej za sześć poprzednich miesięcy, choć mleko spełniało parametry. Kwotę wpisuje na notę i potrąca z ostatniej zapłaty. Członkostwo rolnika jeszcze trwa.

PYTANIA DO ANALIZY

Czy premia została już nabyta za jakość dostaw?

Jaka podstawa pozwala żądać zwrotu i dokonać potrącenia?

WNIOSKI

Badamy umowę, premię i rozliczenia. Zmiana odbiorcy sama nie przesądza o obowiązku zwrotu.
Oceniamy cel obciążenia i ryzyko nieuczciwego wykorzystania przewagi kontraktowej.
Nota nie tworzy wierzytelności. Rozliczenie umowy i ustanie członkostwa to odrębne sprawy.

Przykład dydaktyczny. KC: art. 498–499. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 5–8. DPK-1/2024.

Sposoby ustania członkostwa

Zdarzenie	Podstawa i najważniejszy skutek
Wystąpienie	Członek składa pisemne wypowiedzenie pod rygorem nieważności. Statut określa termin i okres wypowiedzenia. Za datę wystąpienia uważa się następny dzień po upływie okresu wypowiedzenia.
Wykluczenie	Wina umyślna albo rażące niedbalstwo oraz ustawowe i statutowe przesłanki. Wymagana jest uchwała właściwego organu, wysłuchanie, uzasadnienie i zawiadomienie członka.
Wykreślenie	Członek nie wykonuje obowiązków statutowych z przyczyn przez siebie niezawinionych. Konkretną przyczynę wykreślenia musi określać statut. Obowiązuje procedura z art. 24.
Śmierć członka	Skreślenie osoby fizycznej z rejestru następuje ze skutkiem od dnia śmierci. Prawa majątkowe rozlicza się odrębnie. Spadkobierca nie staje się automatycznie członkiem.

W aktach zapisujemy podstawę i datę ustania członkostwa, doręczenia oraz zasady późniejszego rozliczenia.

Podstawa: PS: art. 22, art. 24 § 2–5 i § 10, art. 25 § 1, art. 26.

Wykluczenie i wykreślenie

Wykluczenie

Wymaga winy umyślnej albo rażącego niedbalstwa. Zwykłe niedbalstwo nie spełnia wskazanego w ustawie progu winy.

Dalszego pozostawania w spółdzielni nie można pogodzić z postanowieniami statutu lub dobrymi obyczajami. Organ powinien wyjaśnić, dlaczego ten warunek występuje.

Konkretne przyczyny określa statut. Uzasadnienie wskazuje zachowanie, daty, dowody i związek z przesłankami. Korzystanie z praw członkowskich nie jest samoistną podstawą wykluczenia.

Wykreślenie

Dotyczy niewykonywania obowiązków statutowych z przyczyn niezawinionych. Najpierw ustalamy, jaki obowiązek rzeczywiście wiąże danego członka.

Organ bada przyczynę zaprzestania dostaw i jej dokumentację. Choroba stada nie pozwala automatycznie przesądzić o utracie członkostwa.

Konkretne przyczyny musi wskazywać statut. Wysłuchanie, uzasadnienie, zawiadomienie i prawo zaskarżenia obowiązują również przy wykreśleniu.

Wykluczenie i wykreślenie mają różne przesłanki. Nazwa nadana uchwale nie zastępuje ustalenia faktów.

Podstawa: PS: art. 24 § 2–6.

Prawidłowa procedura decyzji

Właściwy organ	Decyzję podejmuje rada nadzorcza albo walne zgromadzenie — zależnie od statutu. Zarząd może przygotować dokumentację i zawiadomienie, lecz nie przejmuje kompetencji do uchwały.
Wysłuchanie	Przed uchwałą zapewniamy zainteresowanemu realną możliwość wyjaśnień. Dokumentujemy zaproszenie, przedstawione stanowisko oraz ewentualne przyczyny nieobecności. Ustalenia weryfikujemy przed głosowaniem.
Uchwała i uzasadnienie	Uchwała identyfikuje członka i rozstrzygnięcie. Uzasadnienie przedstawia motywy: konkretne zdarzenia, dowody, właściwe przepisy i postanowienia statutu oraz ocenę winy, jeżeli jest wymagana.
Zawiadomienie	Organ zawiadamia pisemnie z uzasadnieniem w ciągu 2 tygodni od uchwały. Zachowujemy dowód doręczenia; od tej daty mogą biec terminy ochrony praw członka.

Pismo z ogólnym zarzutem „działania na szkodę” utrudnia obronę i nie zastępuje ustalenia konkretnych faktów.

Podstawa: PS: art. 24 § 4–6.

Odwołanie od uchwały rady nadzorczej

Droga wewnętrzna

Od uchwały rady członek może odwołać się do walnego w terminie statutowym. Ma prawo uczestniczyć w rozpoznaniu i popierać odwołanie.

Gdy statut nie przewiduje postępowania wewnętrznego: 1 miesiąc na odwołanie, rozpoznanie na najbliższym walnym, nie później niż w 12 miesięcy.

W tym ustawowym trybie członka zawiadamia się o walnym co najmniej 3 tygodnie wcześniej. Termin sądowy po odwołaniu ustala się według art. 24 i 42.

Bezpośrednio do sądu

Można od razu zaskarżyć uchwałę rady do sądu. Wyczerpanie postępowania wewnętrznego nie jest warunkiem skorzystania z tej drogi.

Termin wynosi 6 tygodni od doręczenia uchwały rady wraz z uzasadnieniem. Sama prośba o ponowne rozpatrzenie przez zarząd nie zachowuje automatycznie terminu.

Gdy odwołania nie rozpoznano w terminie, bieg terminu sądowego reguluje art. 24 § 7. Należy ustalić właściwą datę, zamiast czekać bez końca.

Spółdzielnia powinna prowadzić oddzielny rejestr doręczeń, odwołań i terminów ich rozpoznania.

Podstawa: PS: art. 24 § 6–9, art. 32 § 3, art. 42.

Kiedy ustaje członkostwo po uchwale?

Nie tylko dzień głosowania	Nie zmieniamy statusu członka wyłącznie na podstawie daty uchwały. Art. 24 § 10 wskazuje zdarzenia, z którymi ustawa wiąże skuteczność wykluczenia lub wykreślenia.
Bez zaskarżenia	Znaczenie ma bezskuteczny upływ terminu zaskarżenia uchwały rady, chyba że wcześniej wniesiono odwołanie. Uwzględniamy też dłuższy od sądowego statutowy termin odwołania do walnego.
Po drodze wewnętrznej	Po rozstrzygnięciu walnego sprawdzamy termin jego zaskarżenia. Trzeba ustalić prawidłowe zawiadomienie, datę doręczenia oraz to, czy członek wystąpił do sądu.
Przy sporze sądowym	Ustawa wiąże skutek także z prawomocnym oddaleniem powództwa o uchylenie uchwały rady albo walnego. Przed wpisem do rejestru potwierdzamy stan postępowania.

Błąd daty wpływa na głosowanie, zawiadomienia i rok sprawozdania stanowiącego podstawę rozliczenia udziałów.

Podstawa: PS: art. 24 § 10 pkt 1–4, art. 26 § 1, art. 30.

Zaskarżanie uchwał walnego

Wada uchwały	Właściwa ocena
Sprzeczność z ustawą	Art. 42 § 2 przewiduje nieważność uchwały sprzecznej z ustawą. Nie należy mechanicznie stosować do żądania ustalenia nieważności sześciotygodniowego terminu przewidzianego dla uchylenia.
Sprzeczność ze statutem lub dobrymi obyczajami	Uchwała sprzeczna ze statutem lub dobrymi obyczajami może zostać zaskarżona powództwem o uchylenie. Wskazujemy konkretną wadę oraz jej znaczenie dla rozstrzygnięcia.
Godzenie w interes spółdzielni lub pokrzywdzenie członka	Podstawą uchylenia może być godzenie w interesy spółdzielni albo cel pokrzywdzenia członka. Samo niezadowolenie z wyniku głosowania nie przesądza o zasadności pozwu.
Termin powództwa o uchylenie	Zasadą jest 6 tygodni od walnego. Przy nieobecności wskutek wadliwego zwołania: od powzięcia wiadomości, nie później niż rok od walnego. Obowiązek zawiadomienia może zmienić początek biegu.

Przy wykluczeniu i wykreśleniu uwzględniamy także art. 24. Rodzaj żądania i termin wymagają odrębnej oceny.

Podstawa: PS: art. 42 § 2–9, zwłaszcza § 6–8; art. 24 § 6–10.

Przypadek 4 Krytyka i brak dostaw

SYTUACJA

Członek krytykuje sposób rozliczania mleka na zebraniu. Po dwóch miesiącach przestaje dostarczać mleko z powodu udokumentowanej choroby stada. Otrzymuje jedynie pismo zarządu: „zostaje Pan wykluczony”. Nie zaproszono go do złożenia wyjaśnień i nie dołączono uchwały ani uzasadnienia.

PYTANIA DO ANALIZY

Który organ mógł podjąć uchwałę i jakich dokumentów brakuje?

Czy przyczyna braku dostaw i stopień winy zostały ustalone?

WNIOSKI

Sprawdzamy statut, obowiązek dostaw, dokumentację choroby i uchwałę właściwego organu.
Zarząd nie zastępuje rady ani walnego w kompetencji z art. 24 § 4. Trzeba zapewnić wysłuchanie.
Krytyka organów nie jest sama w sobie podstawą wykluczenia. Choroba wymaga odrębnej oceny.

Przykład dydaktyczny. PS: art. 18 § 2, art. 24 § 2–6.

Cztery pytania przed każdą decyzją

Podstawa	Wskazujemy konkretny przepis, postanowienie statutu albo umowy oraz aktualną wersję dokumentu. Oddzielamy obowiązek ustawowy od rozwiązania organizacyjnego przyjętego przez spółdzielnię.
Kompetencja	Ustalamy organ właściwy do uchwały oraz osoby uprawnione do reprezentacji. Sprawdzamy umocowanie, zakazy łączenia funkcji i interes osobisty osób uczestniczących w sprawie.
Procedura	Weryfikujemy zawiadomienie, porządek obrad, udostępnienie materiałów, wysłuchanie, kworum i większość. Każdy termin wiążemy z konkretnym zdarzeniem początkowym i dowodem jego daty.
Dowód i rozliczenie	Gromadzimy uchwałę, protokół, rozliczenie i potwierdzenie doręczenia. Członek powinien rozumieć podstawę decyzji, sposób obliczenia kwoty oraz dostępną drogę wyjaśnienia lub zaskarżenia.

Przykład: prawidłowo obliczony zwrot udziałów może być przedwczesny, jeżeli nie zatwierdzono właściwego sprawozdania.

Podstawa: Synteza: PS art. 18, art. 24–26, art. 35–42, art. 46–54. Szczegółowa podstawa zależy od sprawy.

Pytania i wspólna analiza

20 min

Przeanalizujmy jedną procedurę od wniosku członka do odpowiedzi i rozliczenia.

Dokumenty: zakres, odmowa, termin

Udziały: saldo, straty, wymagalność

Organy: kompetencja i głosowanie

Umowy: cena, reklamacja, potrącenie

Pytania dotyczące konkretnej sprawy warto oprzeć na treści statutu i dokumentach.

Źródła Prawo krajowe

Prawo spółdzielcze, tekst jednolity Dz.U. 2026 poz. 521

Otwórz źródło urzędowe

Kodeks cywilny, tekst jednolity Dz.U. 2026 poz. 795

Otwórz źródło urzędowe

Ustawa o organizacji niektórych rynków rolnych, Dz.U. 2023 poz. 1502 ze zm.

Otwórz źródło urzędowe

Ustawa z 17.11.2021 o przeciwdziałaniu nieuczciwemu wykorzystywaniu przewagi kontraktowej, Dz.U. 2023 poz. 1773

Otwórz źródło urzędowe

Źródła Prawo UE i praktyka

Rozporządzenie (UE) nr 1308/2013, wersja skonsolidowana na 18.08.2026

Otwórz źródło urzędowe

Rozporządzenie (UE) 2026/1739 z 8.07.2026, art. 1 pkt 4 i art. 4

Otwórz źródło urzędowe

Rozporządzenie (UE) 2016/679, art. 5, 6, 12–15, 24 i 32

Otwórz źródło urzędowe

Sprawozdanie Prezesa UOKiK za 2024 rok, omówienie decyzji DPK-1/2024 z 27.06.2024, s. 3–4

Otwórz źródło urzędowe

Przy zmianie art. 148 odróżniono wejście w życie od stosowania od 19.08.2028.

Dodatek Najważniejsze terminy

Zdarzenie	Termin ustawowy
Wniosek do sądu po odmowie wglądu do umowy	7 dni od doręczenia pisemnej odmowy wglądu do umowy z osobą trzecią — art. 18 § 3.
Dokumenty roczne przed walnym	Co najmniej 14 dni przed walnym — art. 89 § 1. Odrębny termin dotyczy zawiadomienia o obradach.
Zawiadomienie o wykluczeniu lub wykreśleniu	2 tygodnie od uchwały; pisemnie z uzasadnieniem — art. 24 § 5.
Bezpośrednie zaskarżenie uchwały rady	6 tygodni od doręczenia uchwały rady z uzasadnieniem — art. 24 § 6 pkt 2.
Zwyczajne walne zgromadzenie	Co najmniej raz w roku, w ciągu 6 miesięcy po roku obrachunkowym — art. 39 § 1.
Lustracja	Co najmniej raz na 3 lata; podczas likwidacji corocznie — art. 91 § 1.

Termin ustawowy, statutowy i umowny zapisujemy w rejestrze osobno, wraz ze zdarzeniem rozpoczynającym bieg.

Podstawa: PS: art. 18 § 3, art. 24 § 5–6, art. 39 § 1, art. 89 § 1, art. 91 § 1.

Dodatek Pełnomocnik na walnym

Zasada i forma	Pełnomocnik jest dopuszczalny, o ile ustawa lub statut nie stanowią inaczej. Pełnomocnictwo wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności i powinno pozwalać ustalić zakres umocowania.
Jedna reprezentacja	Jedna osoba może zastępować tylko jednego członka. Dokument pełnomocnictwa dołącza się do protokołu. Przed obradami sprawdzamy tożsamość, podpis i ewentualne ograniczenia umocowania.
Członek zarządu	Co do zasady członek zarządu nie może być pełnomocnikiem na walnym. W spółdzielni liczącej nie więcej niż 10 członków jest to dopuszczalne, jeśli statut nie stanowi inaczej.
Pracownik	Pracownik może skorzystać z wyjątku tylko, gdy jest również członkiem zatrudnionym na podstawie spółdzielczej umowy o pracę. Zwykła umowa o pracę nie wystarcza.

Członek może na własny koszt korzystać z pomocy prawnika lub eksperta; osoba ta nie ma prawa zabierania głosu.

Podstawa: PS: art. 36 § 3–7.

Dodatek Żądanie nadzwyczajnego walnego

Uprawnieni	Zasada
Rada nadzorcza	Rada może zażądać zwołania walnego. Żądanie powinno wskazywać cel obrad i zostać wniesione do zarządu na piśmie; zachowujemy dowód jego wpływu.
Członkowie	Co najmniej 1/10 ogólnej liczby członków, nie mniej niż 3. Statut może wymagać większej liczby. Weryfikujemy status podpisanych osób na właściwy dzień.
System przedstawicielski	Przy zebraniu przedstawicieli uprawnienie przysługuje także co najmniej 1/3 przedstawicieli lub grupom obejmującym co najmniej 1/5 ogólnej liczby członków.
Treść i czas	Walne ma się odbyć w ciągu 6 tygodni od wniesienia żądania. Jeśli zarząd nie wykonuje obowiązku, ustawa przewiduje zwołanie przez radę, związek rewizyjny lub KRS.

W tym przepisie KRS oznacza Krajową Radę Spółdzielczą. Termin 6 tygodni dotyczy odbycia zgromadzenia.

Podstawa: PS: art. 39 § 2–5; sposób zawiadomienia i porządek obrad — art. 40.

Dodatek Dokumenty i ich przechowywanie

Dokument	Reguła lub zalecenie
Protokoły walnego	Zarząd przechowuje protokoły przez co najmniej 10 lat, chyba że przepisy archiwalne wymagają dłużej. Członkowie mają prawo je przeglądać; dołączamy pełnomocnictwa wymagane ustawą.
Umowy dostaw objęte art. 38q	Co najmniej 2 lata od końca roku ostatniej dostawy. Przykład: ostatnia dostawa w 2026 r. oznacza minimum do końca 2028 r.; inne przepisy mogą wymagać dłużej.
Akta członkowskie i udziały	Zachowujemy powiązanie deklaracji, uchwał, wpłat, zmian salda, doręczeń i wypłat. Harmonogram przechowywania powinien uwzględniać obowiązki prawne oraz ochronę i rozliczenie roszczeń.
Dane osobowe	Okresy nie mogą być dowolne: wynikają z celu, obowiązku prawnego i uzasadnionej potrzeby ochrony roszczeń. Dostęp przyznajemy według zadań, a nie wszystkim pracownikom.

Minimalny okres dla jednego dokumentu nie jest uniwersalną datą usuwania całych akt członka.

Podstawa: PS: art. 36 § 4, art. 41 § 4–5. Ustawa o rynkach rolnych: art. 38q ust. 1c. RODO: art. 5 ust. 1 lit. e–f.

Dodatek Jak policzyć większość?

SYTUACJA

Na walnym oddano 42 głosy za zmianą statutu, 20 przeciw i 8 wstrzymujących się. Kworum oraz pozostałe warunki są spełnione. Komisja musi ustalić, jakie głosy wlicza się do podstawy obliczenia większości. Wariant A: statut nie zmienia zasady ustawowej. Wariant B: statut nakazuje uwzględniać także wstrzymujących się.

PYTANIA DO ANALIZY

Ilu głosów „za” potrzeba w każdym wariancie?

Czy uchwalona zmiana statutu obowiązuje od razu?

WNIOSKI

A: 42 + 20 = 62 głosy. Próg 2/3 wymaga co najmniej 42 głosów „za” — uchwała przyjęta.
B: 70 głosów. Próg 2/3 wymaga co najmniej 47 głosów „za” — uchwała nieprzyjęta.
Zasady wynikają z ustawy i statutu. Zmiana statutu wywołuje skutki prawne po wpisie do KRS.

Przykład dydaktyczny. PS: art. 12a § 1 i § 3, art. 35 § 4.

Dodatek Przegląd procedur w 30 dni

Tydzień 1	Porównujemy statut, regulaminy, umowy i praktykę. Wskazujemy rozbieżności: brak upoważnienia do regulaminu, nieaktualne odesłania, niejasną cenę albo różne terminy w formularzach.
Tydzień 2	Badamy deklaracje, decyzje o przyjęciu, salda, uchwały o stratach i rozliczenia byłych członków. Każda kwota powinna mieć dokument oraz ustaloną podstawę i datę wymagalności.
Tydzień 3	Sprawdzamy zawiadomienia, protokoły, pełnomocnictwa, wysłuchania, reklamacje i dowody doręczeń. Wybieramy kilka zamkniętych spraw i odtwarzamy ich przebieg od początku do końca.
Tydzień 4	Tworzymy listę poprawek z właścicielem zadania i terminem. Oddzielamy zmiany formularzy od spraw wymagających uchwały organu, zmiany statutu, rejestracji albo uzgodnienia umowy.

Rezultat: krótka lista działań, poprawione wzory i rejestr terminów. Przegląd ma usprawnić rzeczywistą obsługę członków.

Propozycja organizacyjna: 30 dni nie jest terminem ustawowym. Zakres przeglądu wynika z tematów szkolenia.

Odpowiedź na wniosek o dokumenty

Zakres odpowiedzi	Przykładowo: „W odpowiedzi na wniosek z 5 października udostępniamy odpis statutu i regulaminu. Uchwały rady z okresu wskazanego we wniosku będą dostępne do wglądu”.
Sposób dostępu	Pismo wskazuje konkretne dokumenty, miejsce i proponowany termin wglądu oraz osobę kontaktową. Przy szerokim wniosku spółdzielnia uzgadnia organizację dostępu bez pozbawiania członka jego uprawnienia.
Odrębna odmowa	Odmowa wglądu do umowy z osobą trzecią wymaga pisma. Trzeba wykazać naruszenie praw tej osoby albo uzasadnioną obawę wykorzystania informacji wbrew interesowi spółdzielni, powodującego znaczną szkodę.
Informacja o ochronie	Warto wskazać możliwość wystąpienia do sądu rejestrowego w ciągu 7 dni od doręczenia pisemnej odmowy wglądu do umowy. Spółdzielnia zachowuje dowód doręczenia i zakres udostępnienia.

Przykładowe sformułowania trzeba dopasować do treści wniosku i rzeczywistego zakresu dokumentów.

Podstawa: PS: art. 18 § 2 pkt 3–4 i § 3, art. 31

Dokumentacja członkowska w praktyce

Obszar akt	Co powinno dać się ustalić
Przyjęcie członka	Deklaracja, data jej złożenia, właściwy organ i uchwała o przyjęciu. Zawiadomienie powinno pozwalać odtworzyć datę oraz sposób przekazania decyzji.
Udziały i wpłaty	Liczba zadeklarowanych udziałów, terminy wpłat, faktyczne wpłaty i saldo. Każda zmiana powinna mieć podstawę oraz odzwierciedlenie w rejestrze i księgach.
Prawa i wnioski	Wnioski o dokumenty, skargi, odpowiedzi oraz odwołania. Dobrą praktyką jest zapis właściwego organu, terminu, wyniku sprawy i dowodu doręczenia.
Ustanie członkostwa	Dokument inicjujący, data skutecznego ustania i sposób jej ustalenia. Rozliczenie udziałów oraz zakończenie umowy dostaw wymagają ustalenia własnych podstaw i terminów.

Rejestr członków, akta sprawy i księgowość powinny pozwalać wyjaśnić te same daty i kwoty.

Podstawa: PS: art. 16–17, art. 22–26, art. 30–32. Zakres akt ponad ustawę: dobra praktyka.

Wymagalność i przedawnienie udziałów

Najpierw należność	Przy zwrocie udziałów ustalamy datę ustania członkostwa, właściwe sprawozdanie finansowe i jego zatwierdzenie. Statut wyznacza sposób oraz termin wypłaty należnych kwot.
Początek biegu	Bieg przedawnienia co do zasady wiąże się z wymagalnością roszczenia. Samo złożenie rezygnacji ani dzień zakończenia dostaw nie muszą być datą rozpoczęcia tego biegu.
Termin szczególny	Roszczenia o wypłatę udziałów, udziału w nadwyżce oraz zwrot wkładów lub ich równowartości przedawniają się po 3 latach. Przepis ten nie dotyczy zwrotu nieruchomości.
Ocena konkretnej daty	Obliczenie wymaga uwzględnienia reguły końca roku kalendarzowego oraz zdarzeń wpływających na bieg terminu. Statut ani korespondencja stron nie mogą dowolnie wydłużyć ustawowego przedawnienia.

W aktach rozliczenia warto zapisać oddzielnie termin zapłaty i sposób obliczenia przedawnienia.

Podstawa: PS: art. 26, art. 29. KC: art. 118–120. Odwołania: PS art. 32 § 2.

Mandat zarządu, praca i absolutorium

Wybór i odwołanie	Statut określa, czy członków zarządu wybiera i odwołuje rada nadzorcza, czy walne zgromadzenie. Trzeba ustalić właściwy organ i udokumentować prawidłowe głosowanie.
Brak absolutorium	Walne może odwołać członka zarządu, któremu nie udzieliło absolutorium, niezależnie od organu wybierającego. Sama odmowa absolutorium nie zastępuje uchwały o odwołaniu.
Stosunek pracy	Odwołanie z zarządu lub zawieszenie w czynnościach nie narusza praw wynikających ze stosunku pracy albo innej umowy dotyczącej świadczenia pracy. Skutki pracownicze wymagają osobnej analizy.
Dokumenty po zmianie	Spółdzielnia ustala dalszą reprezentację, przekazuje sprawy i dokonuje wymaganych zgłoszeń. Osobno weryfikuje pełnomocnictwa i dostęp do rachunków, uwzględniając ich podstawę prawną.

Protokół powinien odróżniać głosowanie nad absolutorium od głosowania nad odwołaniem.

Podstawa: PS: art. 35 § 2, art. 38 § 1 pkt 2, art. 49 § 2 i § 4, art. 52.

Podpisy i umocowanie w praktyce

Sytuacja	Kontrola przed podpisaniem
Zwykła reprezentacja	Art. 54 wskazuje dwóch członków zarządu albo jednego członka zarządu i pełnomocnika. Sprawdzamy aktualny skład organu, sposób reprezentacji i zakres pełnomocnictwa.
Umowa z członkiem zarządu	Czynności między spółdzielnią a członkiem zarządu należą do szczególnego zakresu rady. Do reprezentowania spółdzielni wystarczy dwóch członków rady przez nią upoważnionych.
Zarząd jednoosobowy	Sprawy wynikające ze stosunku członkostwa załatwia rada, chyba że statut wskazuje walne. Dla pozostałych czynności ustalamy właściwy sposób reprezentacji i umocowanie.
Przyjęcie pisma członka	Pisemne oświadczenie złożone w lokalu spółdzielni albo członkowi zarządu lub pełnomocnikowi ma skutek względem spółdzielni. Dobrą praktyką jest potwierdzenie daty wpływu.

Wewnętrzna zgoda organu i podpis złożony przez właściwe osoby to dwa elementy kontroli.

Podstawa: PS: art. 46 § 1 pkt 8, art. 49 § 5, art. 54–55.

Przypadek 5 Reklamacja badania mleka

SYTUACJA

Dostawca otrzymuje rozliczenie z obniżką ceny z powodu wyniku badania. Kwestionuje sposób pobrania próbki i żąda danych z laboratorium. Pracownik odpowiada, że „system już zamknął miesiąc”. Umowa przewiduje reklamacje, ale dział skupu nie przekazał reklamacji do osoby odpowiedzialnej za rozliczenia.

PYTANIA DO ANALIZY

Jakie dokumenty pozwolą odtworzyć podstawę obniżki?

Co powinno znaleźć się w odpowiedzi dla dostawcy?

WNIOSKI

Zabezpieczenie danych próbki, badania i wyliczenia ceny.
Sprawdzenie umowy oraz terminów reklamacyjnych.
Merytoryczne rozstrzygnięcie i uzasadnienie.
Korekta, jeżeli obniżka była niezasadna.

Przykład szkoleniowy. KC: art. 354 i art. 471. Warunki reklamacji: konkretna umowa.

Przypadek 6 Potrącenie na nowe udziały

SYTUACJA

Zarząd ogłasza, że od kolejnego miesiąca potrąci 2 grosze z każdego litra mleka na dodatkowe udziały. Członek nie składał nowej deklaracji. Na rozliczeniu widzi niższą wypłatę, a dział księgowości powołuje się tylko na uchwałę zarządu. Statut i umowa nie zostały przedstawione do analizy.

PYTANIA DO ANALIZY

Czy uchwała wystarcza do ustalenia należności od członka?

Jakich dokumentów brakuje do oceny potrącenia?

WNIOSKI

Ustalenie podstawy obowiązku i liczby udziałów.
Sprawdzenie deklaracji, statutu oraz kompetencji organu.
Odrębna ocena podstawy i warunków potrącenia.
Rozliczenie ewentualnie nienależnie pobranych kwot.

Przykład szkoleniowy. PS: art. 16, art. 19–20. KC: art. 498–499.

Uzasadnienie uchwały o wykluczeniu

Konkretne zdarzenia	Uzasadnienie wskazuje ustalone zachowanie członka, czas zdarzeń i dowody. Ogólne hasła o „utracie zaufania” nie wyjaśniają, jaki obowiązek naruszono i na czym polega naruszenie.
Ocena przesłanek	Organ odnosi fakty do przyczyny wskazanej w statucie i do art. 24 § 2. Wykluczenie wymaga winy umyślnej albo rażącego niedbalstwa oraz pozostałych przesłanek ustawowych.
Wyjaśnienia członka	Właściwy organ ma obowiązek wysłuchać zainteresowanego. Dokumentacja powinna wykazywać realną możliwość przedstawienia stanowiska i sposób rozważenia zarzutów oraz dowodów podanych przez członka.
Doręczenie i dalszy tryb	Zawiadomienie na piśmie wraz z uzasadnieniem następuje w ciągu 2 tygodni od uchwały. Dalszy tryb ochrony i skuteczność wykluczenia zależą od art. 24 oraz statutu.

Nawet obszerny opis konfliktu nie zastępuje wykazania właściwej przyczyny statutowej i ustawowej.

Podstawa: PS: art. 24 § 2 i § 4–10.

Odwołanie wewnętrzne i droga sądowa

Podstawa w statucie	Statut może przewidywać odwołanie do innego organu spółdzielni. Powinien wskazywać objęte sprawy, organ odwoławczy oraz terminy wniesienia i rozpatrzenia odwołania.
Dostęp do sądu	Postępowanie wewnętrzne nie może ograniczać dochodzenia praw przed sądem. Gdy członek zaskarży uchwałę w obu trybach, postępowanie wewnątrzspółdzielcze ulega umorzeniu.
Wpływ na terminy	Wniesienie odwołania zawiesza bieg przedawnienia i terminów zawitych do zakończenia postępowania, najwyżej przez rok od dnia, w którym organ odwoławczy powinien rozpatrzyć odwołanie.
Przepisy szczególne	Przy wykluczeniu albo wykreśleniu stosujemy szczegółowe zasady art. 24. Ogólny termin statutowy nie zastępuje właściwego terminu zaskarżenia uchwały do sądu.

Rejestr spraw powinien wskazywać tryb, datę doręczenia oraz zdarzenie rozpoczynające każdy termin.

Podstawa: PS: art. 32. Wykluczenie i wykreślenie: art. 24. Uchwały walnego: art. 42.

Kandydat, członek i dostawca mleka

Status	Moment powstania i uprawnienia
Kandydat	Składa deklarację i podlega procedurze przyjęcia. Samo złożenie dokumentów ani wpłacenie pieniędzy nie zastępuje przyjęcia przez właściwy organ.
Członek spółdzielni	Osoba przystępująca do istniejącej spółdzielni uzyskuje członkostwo z chwilą przyjęcia. Od tej daty realizuje prawa członkowskie i obowiązki określone ustawą oraz statutem.
Dostawca mleka	Uprawnienia dotyczące odbioru, jakości i zapłaty wynikają z właściwego stosunku gospodarczego. Dostawy mogą rozpocząć się w innym dniu niż członkostwo.
Były członek	Ustanie członkostwa wymaga prawidłowej podstawy i daty. Należność za dostarczone mleko oraz rozliczenie udziałów zachowują odrębne podstawy i terminy.

Wpis do rejestru dokumentuje status. Nie zastępuje wymaganej uchwały o przyjęciu.

Podstawa: PS: art. 15–18, art. 22–26 i art. 30. KC: art. 535, art. 605, art. 613.

Prawidłowe przyjęcie członka

Etap	Czynność i dokument
1. Warunki przyjęcia	Sprawdzenie wymagań ustawy i aktualnego statutu, tożsamości kandydata oraz prawidłowej reprezentacji, gdy deklarację składa osoba prawna.
2. Deklaracja	Kontrola wymaganej postaci, podpisu i danych. Ustalenie liczby deklarowanych udziałów oraz wkładów, jeżeli przewiduje je statut.
3. Decyzja organu	Uchwała organu właściwego według statutu. Przy zarządzie jednoosobowym uwzględnienie szczególnej właściwości rady albo walnego z art. 49 § 5.
4. Potwierdzenie i wpis	Potwierdzenie przyjęcia deklaracji zgodnie z art. 17 § 2, pisemne zawiadomienie zainteresowanego i ujęcie prawidłowej daty w rejestrze członków.

Przyjęcie członka i zawarcie umowy na dostawy mleka wymagają osobnego udokumentowania.

Podstawa: PS: art. 15–17, art. 30 i art. 49 § 5.

Deklaracja członkowska i jej forma

Postać papierowa	Deklaracja wymaga własnoręcznego podpisu. Zawiera dane identyfikujące kandydata, liczbę udziałów, dane o wkładach i inne informacje wymagane ustawą oraz statutem.
Postać elektroniczna	Pismo wysyła się na adres do doręczeń elektronicznych spółdzielni. Wymagany jest kwalifikowany podpis elektroniczny, podpis osobisty albo podpis zaufany.
Zmiany deklaracji	Dalsze udziały i zmiany danych zawartych w deklaracji zgłasza się na piśmie. Księgowość powinna otrzymać dokument pozwalający powiązać nową deklarację z właściwym saldem.
Potwierdzenie	Dla papieru ustawa przewiduje podpisy dwóch członków zarządu albo upoważnionych osób. Przy deklaracji elektronicznej potwierdzenie wydaje się niezwłocznie w odrębnym dokumencie na piśmie.

Zwykły e-mail ze skanem podpisu nie jest ustawowym odpowiednikiem prawidłowej deklaracji elektronicznej.

Podstawa: PS: art. 16 § 1–3 i art. 17 § 2.

Uchwała o przyjęciu i wymagane terminy

Właściwy organ	Statut określa organ uprawniony do przyjmowania członków. Kierownik skupu, księgowy lub pojedynczy członek wieloosobowego zarządu nie zastępuje uchwały tego organu.
Termin rozpoznania	Jeżeli statut nie stanowi inaczej, uchwała powinna zapaść w ciągu miesiąca od złożenia deklaracji. Termin statutowy trzeba ustalić przed rozpatrywaniem wniosku.
Zawiadomienie	O uchwale przyjmującej albo odmawiającej przyjęcia zainteresowanego zawiadamia się na piśmie w ciągu 2 tygodni od jej podjęcia. Odmowa wymaga uzasadnienia.
Data członkostwa	Dla osoby przystępującej do istniejącej spółdzielni decyduje chwila przyjęcia. Data wpływu deklaracji, pierwszej dostawy i zapisu księgowego może być inna.

Brak odpowiedzi w terminie sam w sobie nie oznacza automatycznego przyjęcia kandydata.

Podstawa: PS: art. 17 § 1–4 i art. 49 § 5.

Odmowa przyjęcia i ochrona kandydata

Kryteria	Uzasadnienie powinno wskazać, jakie wymaganie lub okoliczność zadecydowały o odmowie. Ogólne stwierdzenie „brak zgody zarządu” nie wyjaśnia powodów rozstrzygnięcia.
Odwołanie	Gdy przyjmuje organ inny niż walne, statut wskazuje organ odwoławczy oraz terminy wniesienia i rozpatrzenia odwołania. Informacja dla kandydata powinna odpowiadać temu trybowi.
Wyjątek spadkobiercy	Spółdzielnia nie może odmówić przyjęcia spadkobiercom dziedziczącym udziały, jeżeli spełniają wymagania statutu. Ten szczególny przypadek reguluje art. 16a.
Dalsza ocena	Istnienie roszczenia o przyjęcie wymaga konkretnej podstawy prawnej lub umownej. Sama odmowa nie przesądza, że każdy kandydat może skutecznie wymusić członkostwo przed sądem.

Dokumentacja odmowy powinna pozwalać sprawdzić kompetencję organu, przyczynę i zachowanie terminów.

Podstawa: PS: art. 15–17, w szczególności art. 16a i art. 17 § 3–4.

Zawieszenie: trzy różne sytuacje

Przedmiot	Właściwa ocena prawna
Członkostwo w spółdzielni	PS nie tworzy ogólnego trybu czasowego zawieszenia członkostwa w zwykłej mleczarni. Wewnętrzna decyzja nie może dowolnie wyłączać ustawowych praw członka.
Funkcja w zarządzie lub radzie	Ustawa przewiduje szczególne przypadki zawieszenia w czynnościach członka organu. Każdy wymaga właściwego organu, przesłanek i zachowania odpowiedniego trybu.
Dostawy mleka	Czasowe wstrzymanie dostaw lub odbioru wymaga podstawy w umowie albo przepisach. Nie powoduje samo przez się zawieszenia ani ustania członkostwa.
Należności członka	Przerwa we współpracy nie uchyla obowiązku zapłaty za mleko już dostarczone. Udziały rozlicza się według odrębnych przesłanek i terminów.

Nazwa „zawieszenie” w piśmie lub systemie informatycznym nie określa jeszcze jego skutków prawnych.

Podstawa: PS: art. 18, art. 22–26, art. 50 i art. 56 § 3–4. KC: art. 354 i art. 535.

Zawieszenie członka zarządu i rady

Członek zarządu	Rada może zawiesić członka zarządu wybranego przez walne, jeżeli statut to przewiduje, a jego działalność narusza prawo lub statut. To przesłanki art. 50 § 1.
Działania rady	Rada podejmuje uchwały potrzebne do prawidłowego działania spółdzielni i niezwłocznie zwołuje walne. Zawieszonego niezwłocznie powiadamia na piśmie, wskazując przyczyny.
Członek rady	Naruszenie zakazu konkurencji może prowadzić do zawieszenia przez radę. Organ, który wybrał daną osobę, rozstrzyga następnie o uchyleniu zawieszenia albo jej odwołaniu.
Zakres skutków	Zawieszenie w czynnościach organu nie oznacza automatycznej utraty członkostwa. Przy zarządzie trzeba też oddzielnie uwzględnić prawa ze stosunku pracy lub innego stosunku dotyczącego świadczenia pracy.

Dla zawieszenia członka rady statut określa termin zwołania posiedzenia organu, który go wybrał.

Podstawa: PS: art. 50, art. 52 § 2 oraz art. 56 § 3–4.

Przypadek 7 Przerwa w dostawach

SYTUACJA

Rolnik czasowo przerywa produkcję mleka. W systemie skupu otrzymuje status „zawieszony”. Spółdzielnia przestaje zawiadamiać go o walnym, blokuje dostęp do protokołów i odkłada ostatnią płatność. Nie podjęto uchwały o wykreśleniu ani wykluczeniu, a członek nie złożył wypowiedzenia.

PYTANIA DO ANALIZY

Czy techniczny status dostawcy zmienia jego członkostwo?

Jakie obowiązki nadal spoczywają na spółdzielni?

WNIOSKI

Ustalenie rzeczywistego statusu członkowskiego.
Zapewnienie praw członka, dopóki członkostwo trwa.
Zapłata wymagalnej należności za mleko.
Osobna ocena skutków przerwy według umowy.

Przykład szkoleniowy. PS: art. 18, art. 22–26, art. 40. KC: art. 354 i art. 535.

Prawo członka do zapłaty za mleko

Podstawa roszczenia	Członek, który dostarczył mleko zgodnie z umową, ma prawo do należnej zapłaty. Status członka spółdzielni nie znosi zobowiązania nabywcy do uregulowania ceny.
Cena i termin	Kwotę ustala się według obowiązujących zasad cenowych oraz rzeczywistych dostaw i parametrów. Spółdzielnia powinna zapłacić w terminie wynikającym z umowy, z uwzględnieniem ograniczeń ustawowych.
Odrębność udziałów	Należność za mleko, wpłata na udziały i udział w nadwyżce bilansowej mają inne podstawy. Nie można dowolnie zamieniać ceny mleka w finansowanie funduszu udziałowego.
Trudności finansowe	Sam brak środków lub uchwała o oszczędnościach nie zwalnia z wymagalnej zapłaty. Zmiana terminu, potrącenie albo inne rozliczenie wymagają skutecznej podstawy prawnej.

Obowiązek członka dbania o spółdzielnię nie jest zgodą na rezygnację z należnej mu zapłaty.

Podstawa: PS: art. 18 § 7 i art. 19. KC: art. 354, art. 535, art. 605 i art. 613.

Rozliczenie należności za dostawy

Element	Co powinien móc sprawdzić dostawca
Ilość mleka	Okres rozliczeniowy, daty odbiorów i ilości przyjęte do kalkulacji. Dane z ewidencji skupu powinny odpowiadać dokumentom dostaw.
Cena i parametry	Właściwa wersja zasad cenowych, wyniki badań i sposób naliczenia premii. Zmiana parametrów powinna przekładać się na możliwy do odtworzenia rachunek.
Pomniejszenia	Tytuł i kwota każdej korekty, opłaty albo potrącenia. Sama nazwa pozycji na zestawieniu nie wykazuje istnienia wierzytelności ani skuteczności potrącenia.
Wypłata i spór	Kwota do zapłaty, termin oraz sposób zgłoszenia rozbieżności. Reklamacja jednej pozycji wymaga oceny jej zakresu, bez automatycznego blokowania całego rozliczenia.

Czytelne zestawienie rozliczenia jest dobrą praktyką wykazania prawidłowego wykonania umowy.

Podstawa: KC: art. 354, art. 535, art. 498–499. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 8 ust. 1 pkt 3–5.

Termin zapłaty za łatwo psujące się produkty

Reguła szczególna	Ustawa o przewadze kontraktowej traktuje zapłatę po ustawowym limicie 30 dni za łatwo psujące się produkty jako wskazaną wprost nieuczciwą praktykę. Mleko surowe zasadniczo spełnia tę definicję.
Dostawy regularne	Co do zasady limit liczy się od końca uzgodnionego okresu dostaw albo późniejszego ustalenia kwoty. Na potrzeby tej reguły okres dostaw nie przekracza miesiąca.
Kwotę ustala nabywca	Jeżeli kwotę ustala mleczarnia, bieg zaczyna się od końca uzgodnionego okresu dostaw. Późniejsze przygotowanie rozliczenia przez nabywcę nie przesuwa początku tego limitu.
Termin umowny	Umowa może wymagać wcześniejszej zapłaty. Ustawowy limit nie pozwala odłożyć należności, której termin umowny już upłynął. Odrębnie ocenia się odsetki i ochronę cywilną.

Ocenę praktyki poprzedza ustalenie zakresu ustawy i przewagi kontraktowej. Członkostwo nie daje wyłączenia.

Podstawa: Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 2–3, art. 5–9, zwłaszcza art. 8 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 3–4.

Początek biegu limitu płatności

Sposób dostaw	Reguła dla produktów łatwo psujących się
Regularne, kwotę ustala nabywca	30 dni od końca uzgodnionego okresu dostaw, przy czym okres ten na potrzeby obliczenia nie przekracza miesiąca.
Regularne, pozostałe sytuacje	30 dni od końca uzgodnionego okresu dostaw albo od późniejszego dnia ustalenia kwoty do zapłaty za ten okres.
Nieregularne, kwotę ustala nabywca	30 dni od dostarczenia produktów. Nabywca nie może przesuwać początku limitu przez późniejsze ustalenie kwoty.
Nieregularne, pozostałe sytuacje	30 dni od dostawy albo od późniejszego ustalenia kwoty do zapłaty. W każdej sytuacji trzeba również sprawdzić wcześniejszy termin umowny.

Jest to reguła kontroli terminowości z ustawy o przewadze kontraktowej, a nie jeden termin dla każdej umowy.

Podstawa: Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 8 ust. 1 pkt 1 lit. a–b i ust. 3–4.

Odsetki za opóźnienie w zapłacie

Zapłata za mleko	Przy transakcji objętej ustawą o opóźnieniach w transakcjach handlowych dostawcy przysługują właściwe odsetki bez wezwania, jeżeli spełnił świadczenie i nie otrzymał zapłaty w terminie.
Zakres ustawy	Ochrona obejmuje również wskazane ustawą podmioty prowadzące działalność rolniczą. Brak wpisu rolnika do CEIDG sam w sobie nie wyłącza zastosowania przepisów o transakcjach handlowych.
Właściwa stawka	Odsetki handlowe i odsetki ustawowe za opóźnienie z KC to różne stawki. Rozliczenie wymaga wskazania właściwego reżimu oraz stawek obowiązujących w danym okresie.
Wypłata udziałów	Zwrot udziałów nie jest ceną za dostawę towaru. Nie stosujemy do niego automatycznie odsetek handlowych. Po ustaleniu wymagalności roszczenia oceniamy art. 481 KC.

Odsetki nalicza się od właściwej kwoty i za właściwy okres, z uwzględnieniem dokonanych wpłat.

Podstawa: Ustawa o opóźnieniach w transakcjach handlowych: art. 2, art. 4, art. 7 i art. 11b. KC: art. 481.

Potrącenia z należności członka

Najpierw wierzytelność	Spółdzielnia musi wykazać podstawę i wysokość swojej należności. Samo wystawienie noty, zaksięgowanie obciążenia lub podjęcie uchwały nie dowodzi, że członek rzeczywiście jest dłużnikiem.
Potrącenie ustawowe	Weryfikujemy wzajemne wierzytelności, przedmiot świadczeń, wymagalność i możliwość dochodzenia roszczeń. Potrącenie wymaga oświadczenia złożonego drugiej stronie i podlega ustawowym ograniczeniom.
Rozliczenie umowne	Inny mechanizm kompensaty wymaga skutecznego uzgodnienia i oceny jego zakresu. Ogólna zgoda na potrącenia nie uzasadnia dowolnego tworzenia nowych opłat lub należności.
Informacja dla członka	Rozliczenie powinno wskazywać oba tytuły, kwoty i skutek pomniejszenia. Przy wpłatach na udziały trzeba powiązać obowiązek członkowski z dopuszczalnym mechanizmem rozliczenia ceny mleka.

Wymagalna zapłata za mleko nie może służyć jako dowolna rezerwa na przyszłe roszczenia spółdzielni.

Podstawa: KC: art. 353¹, art. 498–505. PS: art. 16, art. 19–20. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 8.

Dochodzenie należnej zapłaty

Dokumenty i kwota	Dostawca powinien móc wykazać dostawy, zasady ceny, termin i niezapłaconą kwotę. Spółdzielnia porównuje te dane z rozliczeniem skupu, przelewami i podnoszonymi potrąceniami.
Wezwanie i odpowiedź	Wezwanie identyfikuje należność, termin i żądane odsetki. Odpowiedź spółdzielni powinna konkretnie wskazać, co uznaje, a co kwestionuje oraz z jakiego powodu.
Droga cywilna	Nieuregulowana należność może być dochodzona przed sądem. Skarga do rady lub zawiadomienie UOKiK nie zastępuje rozstrzygnięcia indywidualnego roszczenia o zapłatę.
Koszty odzyskiwania	Po spełnieniu warunków ustawy handlowej przysługuje rekompensata 40, 70 albo 100 euro, zależnie od wartości świadczenia. Nie nalicza się jej dowolnie za każdy wysłany monit.

Skorzystanie przez dostawcę z przysługujących mu praw nie uzasadnia handlowych działań odwetowych.

Podstawa: KC: art. 354 i art. 481. Ustawa o opóźnieniach: art. 7, art. 10–11. Przewaga kontraktowa: art. 8 ust. 1 pkt 9.

Przypadek 8 Zapłata po zakończeniu dostaw

SYTUACJA

Członek kończy dostawy i składa wypowiedzenie członkostwa. Mleczarnia zatrzymuje 48 000 zł należnych za ostatni miesiąc, wyjaśniając, że wypłaci je razem z udziałami po zatwierdzeniu sprawozdania. Nie wskazuje wierzytelności do potrącenia ani uzgodnionej zmiany terminu zapłaty.

PYTANIA DO ANALIZY

Czy termin zwrotu udziałów obejmuje też cenę mleka?

Jakie podstawy trzeba rozdzielić w rozliczeniu?

WNIOSKI

Cena mleka zachowuje własny termin zapłaty.
Art. 26 PS dotyczy wypłaty udziału byłego członka.
Samo wypowiedzenie nie uzasadnia zatrzymania ceny.
Trzeba ocenić opóźnienie, odsetki i przepisy handlowe.

Przykład szkoleniowy. PS: art. 26. KC: art. 535 i art. 481. Ustawy o opóźnieniach i przewadze kontraktowej.

Co podlega wypłacie po ustaniu członkostwa

Pozycja	Właściwa podstawa rozliczenia
Wpłaty na udziały	Rozliczenie zgodnie z PS i statutem, z uwzględnieniem prawidłowo pokrytych strat. Punktem wyjścia jest rzeczywiste saldo, a nie sama liczba udziałów zadeklarowanych.
Wkłady	Są odrębną kategorią. Statut określa ich charakter, zasady wyceny i zwrotu, a także zakres praw spółdzielni do wniesionych składników.
Fundusz zasobowy	Były członek co do zasady nie ma prawa do tego funduszu ani innego majątku spółdzielni. Ustawa przewiduje odrębny wyjątek związany z likwidacją.
Cena mleka i nadwyżka	Cena wynika z dostaw. Prawo do udziału w nadwyżce wymaga właściwej podstawy statutowej i uchwały. Te pozycje nie są automatycznie częścią zwracanych udziałów.

„Rozliczenie członka” powinno pokazywać kilka odrębnych tytułów, zamiast jednej niewyjaśnionej kwoty.

Podstawa: PS: art. 19–20, art. 26, art. 76–78, art. 125 § 5a. KC: art. 535.

Zwrot udziałów w trakcie członkostwa

Zasada	Dopóki członkostwo trwa, członek nie może żądać zwrotu wpłat na udziały obowiązkowe. Ustanie dostaw bez ustania członkostwa nie uruchamia automatycznie art. 26 PS.
Wyjątek	Możliwy jest zwrot wpłat przekraczających liczbę udziałów wymaganą przez statut obowiązujący w chwili żądania. Trzeba ustalić aktualny obowiązek i rzeczywiście wniesione wpłaty.
Właściwy rok	Zwrot nie może nastąpić przed zatwierdzeniem sprawozdania za rok, w którym członek wystąpił z żądaniem. To inny punkt odniesienia niż rok ustania członkostwa.
Straty i termin	Zwrot nie przysługuje w zakresie udziałów przeznaczonych na pokrycie strat. Sposób i termin zwrotu określa statut, po uwzględnieniu ustawowych warunków.

Żądanie zwrotu nadwyżki wpłat nie musi być wypowiedzeniem członkostwa. Treść pisma trzeba odczytać dokładnie.

Podstawa: PS: art. 19 § 2, art. 20–21 i art. 26.

Ustanie członkostwa a termin wypłaty

Krok	Ustalenie niezbędne do rozliczenia
1. Data ustania	Przy wystąpieniu: następny dzień po upływie okresu wypowiedzenia. Przy wykluczeniu lub wykreśleniu: skuteczność według art. 24. Przy śmierci: dzień śmierci.
2. Właściwe sprawozdanie	Udział byłego członka wypłaca się na podstawie zatwierdzonego sprawozdania za rok, w którym ustało członkostwo. Nie wybieramy dowolnie ostatniego dostępnego roku.
3. Termin statutowy	Zatwierdzenie sprawozdania jest warunkiem ustawowym, a sposób i terminy wypłaty określa statut. Trzeba odczytać konkretny zapis i ustalić właściwą wersję statutu.
4. Wymagalność	Po spełnieniu warunków i nadejściu terminu powstaje obowiązek zapłaty należnej kwoty. Odtąd ocenia się opóźnienie, odsetki oraz bieg przedawnienia.

Data wypowiedzenia, data ustania członkostwa i termin wypłaty udziałów to różne daty.

Podstawa: PS: art. 22, art. 24–26 i art. 29. KC: art. 120 i art. 481.

Ustalenie kwoty udziałów do wypłaty

Pozycja salda	Znaczenie dla rozliczenia
Wpłaty członka	Potwierdzone przelewy, wpłaty i skutecznie rozliczone kwoty. Deklaracja udziałów ustala obowiązek, ale sama nie potwierdza, że całość została wpłacona.
Dopisania do udziałów	Kwoty z podziału nadwyżki lub innych dopuszczalnych źródeł wymagają właściwej podstawy. Każde zwiększenie salda powinno dać się powiązać z dokumentem.
Pokrycie strat	Zmniejszenie wymaga zgodności z ustawą, statutem i właściwą uchwałą. Należy wykazać kwotę straty oraz przypisanie jej do udziałów danego członka.
Wcześniejsze zwroty	Rozliczenie uwzględnia wcześniejsze wypłaty i inne skuteczne zmniejszenia. Końcowe saldo powinno uzgadniać rejestr członków, ewidencję analityczną i księgi spółdzielni.

Kwota zadeklarowana, kwota wniesiona i kwota należna do wypłaty mogą być różne.

Podstawa: PS: art. 16, art. 19, art. 26, art. 30, art. 77–78 i art. 90.

Wpływ straty na wypłatę udziałów

Granica uczestnictwa	Członek uczestniczy w pokrywaniu strat do wysokości zadeklarowanych udziałów. To nie jest osobista odpowiedzialność wobec wierzycieli spółdzielni za wszystkie jej zobowiązania.
Kolejność funduszy	Stratę pokrywa się najpierw z funduszu zasobowego. W części przekraczającej ten fundusz wykorzystuje się fundusz udziałowy i inne fundusze własne w kolejności określonej statutem.
Właściwa uchwała	O sposobie pokrycia straty decyduje walne. Wyliczenie wpływu na saldo członka powinno wynikać z prawidłowej uchwały i ewidencji, a nie z dowolnej decyzji księgowej.
Były członek	Rozliczenie opiera się na właściwym sprawozdaniu. Nie wolno mechanicznie obciążać każdego byłego członka każdą późniejszą stratą. Osobno bada się szczególny przypadek z art. 28.

Samo stwierdzenie „spółdzielnia ma stratę” nie wyjaśnia, o ile i na jakiej podstawie zmniejszono udział.

Podstawa: PS: art. 19 § 2–3, art. 26, art. 28, art. 38 § 1 pkt 4 i art. 90.

Raty, harmonogram i brak płynności

Postanowienie statutu	Sposób i terminy wypłaty określa statut. Jeżeli przewiduje raty, należy wskazać ich liczbę, kwoty oraz daty zgodnie z prawidłowo odczytanym i mającym zastosowanie postanowieniem.
Obowiązek zapłaty	Zarząd wykonuje istniejący obowiązek. Sama uchwała zarządu o przesunięciu wypłat nie zmienia automatycznie terminu, który już wynika z prawa i właściwego statutu.
Porozumienie	Uzgodnienie z uprawnionym nowego harmonogramu wymaga rzeczywistej zgody i jasnej treści. Warto określić saldo, daty rat oraz sposób rozliczenia odsetek i dokonanych wpłat.
Trudności finansowe	Brak gotówki nie jest samodzielną podstawą **bezterminowego** wstrzymania wymagalnych udziałów. Odrębne skutki mogą wynikać z formalnej restrukturyzacji, upadłości lub innych właściwych przepisów.

Harmonogram wypłat powinien wynikać z konkretnej podstawy i być możliwy do zweryfikowania przez uprawnionego.

Podstawa: PS: art. 26 § 1. KC: art. 353¹, art. 354 i art. 481.

Zmiana statutu a wypłata byłemu członkowi

Chronologia	Najpierw ustalamy datę ustania członkostwa, treść dotychczasowego statutu, datę uchwały zmieniającej i datę wpisu zmiany do KRS. Sama data sporządzenia tekstu jednolitego nie wystarcza.
Skuteczność zmiany	Zmiana statutu nie wywołuje skutków przed wpisem do KRS. Wysłanie wniosku do sądu rejestrowego nie oznacza, że nowe terminy wypłat już obowiązują.
Roszczenie istniejące	Nie należy automatycznie stosować późniejszych, mniej korzystnych terminów do rozliczeń byłych członków. Trzeba zbadać właściwy statut, moment powstania prawa i ochronę konkretnego roszczenia.
Ocena indywidualna	Wpis zmiany do KRS nie rozstrzyga sam wszystkich sporów o jej działanie wobec wcześniejszych roszczeń. Uzasadnienie wypłaty powinno wskazywać konkretną podstawę, zamiast tylko „aktualnego statutu”.

Przy zmianie terminu wypłaty decydujące znaczenie mają daty i treść stosunku prawnego danego członka.

Podstawa: PS: art. 12a § 1–3 i art. 26. KC: art. 58 i art. 353^1.

Opóźnienie w wypłacie udziałów

Ustalenie terminu	Przed naliczeniem odsetek trzeba wykazać wymagalność: właściwe sprawozdanie, jego zatwierdzenie i termin wynikający ze statutu. Samo żądanie wypłaty nie zawsze oznacza natychmiastową wymagalność.
Odsetki z KC	Przy opóźnieniu w świadczeniu pieniężnym można żądać odsetek również bez wykazywania szkody. Nie traktujemy zwrotu udziałów automatycznie jak transakcji handlowej za mleko.
Trzyletni termin	Roszczenie o wypłatę udziałów przedawnia się po 3 latach. Początek i koniec biegu ustala się według właściwych reguł KC, a nie odruchowo od daty rezygnacji.
Czynności wierzyciela	Zwykły monit nie jest automatycznie czynnością przerywającą przedawnienie. Trzeba ocenić znaczenie uznania roszczenia, czynności sądowych, mediacji lub odwołania w odpowiednim trybie.

Termin wypłaty, początek opóźnienia i koniec przedawnienia wymagają odrębnego obliczenia.

Podstawa: PS: art. 26, art. 29 i art. 32. KC: art. 118–123 i art. 481.

Wypłata udziałów po śmierci członka

Osoba wskazana	Członek może w deklaracji lub odrębnym pisemnym oświadczeniu wskazać osobę, której spółdzielnia wypłaci udziały po jego śmierci. Prawo z tego tytułu nie należy do spadku.
Weryfikacja dokumentu	Spółdzielnia ustala autentyczność, treść i aktualność wskazania oraz tożsamość uprawnionego. Należy sprawdzić późniejsze oświadczenia, zamiast opierać się na niezweryfikowanej kopii.
Kwota i termin	Wskazanie osoby nie gwarantuje zwrotu każdej historycznej wpłaty ani natychmiastowej zapłaty. Stosujemy zasady ustalenia salda oraz właściwe warunki i terminy wypłaty.
Zakres uprawnienia	Wskazanie dotyczy udziałów. Nie oznacza automatycznego przejęcia członkostwa, gospodarstwa, wkładów ani należności za mleko. Każdy z tych tytułów wymaga odrębnej oceny.

Ważne wskazanie z art. 16 § 4 należy odróżnić od ustalenia kręgu spadkobierców.

Podstawa: PS: art. 16 § 4, art. 25–26 i art. 29.

Spadkobiercy: udziały i członkostwo

Brak automatyzmu	Samo odziedziczenie gospodarstwa nie zastępuje przyjęcia do spółdzielni. Trzeba odróżnić sukcesję majątkową, uprawnienie do udziałów oraz zawarcie lub kontynuację umowy dostaw.
Art. 16a	Spadkobierca dziedziczy udziały na zasadach tego przepisu, gdy jest członkiem lub złożył deklarację przystąpienia. Spółdzielnia nie może odmówić przyjęcia, jeśli spełnia wymagania statutu.
Kilku uprawnionych	Spadkobiercy wskazują jednego spośród siebie albo dzielą udziały między tych, którzy złożyli deklaracje. Trzeba uwzględnić również zasady wspólnego wykonywania praw majątkowych.
Wypłata i wskazanie	Najpierw sprawdzamy ważne wskazanie osoby z art. 16 § 4. Nie można jednocześnie wypłacić tych samych udziałów osobie wskazanej i spadkobiercom bez rozstrzygnięcia podstaw ich praw.

Dokument potwierdzający dziedziczenie i dokument przyjęcia do spółdzielni pełnią różne funkcje.

Podstawa: PS: art. 16 § 4, art. 16a, art. 17 oraz art. 25 § 2.

Wypłata, cesja i szczególne sytuacje

Przeniesienie roszczenia	Art. 27 pozwala rozporządzać roszczeniem o wypłatę udziałów ze skutecznością od jego wymagalności. Należy zweryfikować dokument i uprawnionego odbiorcę, zanim zmieni się rachunek wypłaty.
Egzekucja	Wierzyciel członka może uzyskać zaspokojenie z jego udziałów dopiero z chwilą ustania członkostwa. Zajęcie wkładów ma odrębne reguły, których nie utożsamiamy z udziałami.
Likwidacja i upadłość	Art. 28 przewiduje szczególne uczestnictwo byłego członka w stratach przy likwidacji otwartej w ciągu 6 miesięcy albo wszczęciu postępowania upadłościowego w ciągu roku od ustania członkostwa.
Potwierdzenie wypłaty	Akta powinny wykazywać tytuł, kwotę i odbiorcę oraz sposób wykonania obowiązku. Spółdzielnia uzgadnia saldo po wypłacie i zachowuje dokumenty pozwalające wyjaśnić jej prawidłowość.

Roszczenie o wypłatę udziałów ma szczególne zasady. Nie jest swobodnie zbywalnym udziałem w spółce kapitałowej.

Podstawa: PS: art. 26–28. KC: art. 509 i nast. w zakresie zgodnym z regulacją szczególną.

Przypadek 9 Udziały po zatwierdzeniu roku

SYTUACJA

Członkostwo ustało w 2025 r. Sprawozdanie za ten rok zatwierdzono 30 czerwca 2026 r. W przykładzie właściwy statut przewiduje wypłatę do 31 lipca 2026 r. Saldo należne wynosi 18 000 zł. Zarząd ogłasza przesunięcie wszystkich wypłat o rok z powodu braku gotówki. Uprawniony nie wyraził zgody.

PYTANIA DO ANALIZY

Czy sama uchwała zarządu zmienia termin ze statutu?

Jakie roszczenia i dokumenty trzeba ocenić?

WNIOSKI

Weryfikacja salda i właściwego statutu.
Brak podstaw do automatycznego przesunięcia terminu.
Ocena zapłaty i odsetek z art. 481 KC.
Ewentualne raty wymagają skutecznego uzgodnienia.

Przykład szkoleniowy. PS: art. 26 i art. 29. KC: art. 354, art. 481.

Dostawy do konkurencji: trzy podstawy oceny

Podstawa	Kogo i czego dotyczy
Obowiązek członka	Statut może przewidywać dostarczanie mleka do własnej spółdzielni i określać zakres wyłączności. Ocenia się też obowiązek dbania o dobro spółdzielni.
Umowa z mleczarnią	Umowa może obejmować całość produkcji albo określony wolumen. Dostawa zakontraktowanego mleka innemu nabywcy może naruszać zobowiązanie.
Funkcja w organie	Członków rady i zarządu obejmuje ustawowy zakaz zajmowania się interesami konkurencyjnymi. Wynika on z art. 56 § 3 PS.
Rodzina dostawcy	Nie ma automatycznego, ustawowego zakazu sprzedaży dla całej rodziny. Znaczenie mają własne zobowiązania, wspólne gospodarstwo i właściwy statut.

Najpierw wskazujemy konkretny obowiązek, a następnie ustalamy, czy dane dostawy go naruszają.

Podstawa: PS: art. 5, art. 18 § 5–7 i art. 56 § 3. KC: art. 353¹, art. 354, art. 613–614.

Dlaczego wyłączność dostaw może być uzasadniona

Wspólne działanie	Spółdzielnia prowadzi działalność w interesie członków. Stabilne dostawy umożliwiają wykorzystanie zakładu, organizację transportu i realizację zamówień.
Przyjęty obowiązek	Jeżeli członek skutecznie zobowiązał się oddawać całość mleka, korzystniejsza cena u konkurenta sama nie znosi tego zobowiązania. Trzeba najpierw prawidłowo je zmienić lub zakończyć.
Ochrona informacji	Osoba pełniąca funkcję w organie może znać ceny, koszty i plany spółdzielni. Łączenie tej funkcji z interesami konkurenta tworzy dodatkowy konflikt interesów.
Granice ograniczenia	Uzasadnienie gospodarcze nie zastępuje podstawy prawnej. Zakres, czas i skutki wyłączności muszą odpowiadać skutecznym postanowieniom i przepisom.

Nie można przenieść mleka objętego obowiązkiem wyłączności do konkurenta przez samą zmianę odbiorcy na fakturze.

Podstawa: PS: art. 1, art. 18 § 5–7 i art. 56 § 3. KC: art. 58, art. 353^1 i art. 354.

Art. 56 § 3: bezwzględny zakaz dla organów

Przepis — fragment	„Członkowie rady i zarządu nie mogą zajmować się interesami konkurencyjnymi wobec spółdzielni” — art. 56 § 3 zdanie pierwsze PS, fragment.
Zakres działalności	Ustawa wymienia zwłaszcza udział jako wspólnik lub członek władz przedsiębiorcy konkurencyjnego. Katalog jest otwarty: trzeba ocenić rzeczywisty charakter aktywności.
Bezwzględność	Zakazu ustawowego nie można uchylić ani ograniczyć samym statutem lub zgodą organu. Dla jego naruszenia nie jest konieczne wcześniejsze wykazanie konkretnej szkody.
Skutek ustawowy	Naruszenie stanowi podstawę odwołania członka rady lub zarządu. Możliwe są też inne skutki prawne; zawieszenie członka rady reguluje art. 56 § 4.

Bezwzględność dotyczy zakazu ustawowego dla wskazanych osób. Nie rozszerza automatycznie jego kręgu adresatów.

Podstawa: PS: art. 56 § 3–4. SN: uchwała z 7.06.2000 r., III CZP 21/00; SA Katowice: 1.12.2015 r., V ACa 165/15.

Uchwała SN III CZP 21/00: co rzeczywiście wynika

Orzeczenie	Sąd Najwyższy, uchwała z 7 czerwca 2000 r., III CZP 21/00. Sprawa dotyczyła wpisu zmian statutu Warszawskiej Spółdzielni Handlowej.
Przyjęcie członka	Konkurencyjna działalność kandydata lub jego małżonka może, w świetle postanowień statutu, wyłączać nabycie członkostwa. Znaczenie ma treść statutu.
Małżonkowie organów	SN dopuścił postanowienia statutu obejmujące zakazem także małżonków członków rady i zarządu. Chodziło o ocenę konkretnych ograniczeń statutowych.
Granica wniosku	Uchwała nie ustanawia powszechnego zakazu sprzedaży mleka przez wszystkich krewnych i powinowatych. Tak szerokiej tezy nie wolno przypisywać temu orzeczeniu.

To uchwała SN, a nie wyrok dotyczący każdego dostawcy mleka i każdego członka jego rodziny.

Podstawa: SN: uchwała z 7.06.2000 r., III CZP 21/00, tezy I–II. PS: art. 5, art. 15 i art. 56 § 3.

Krewni i powinowaci: kiedy ich działalność ma znaczenie

Własne zobowiązanie	Krewny lub powinowaty może sam być członkiem spółdzielni albo stroną umowy. Wtedy ocenia się jego własne obowiązki dostaw i skutecznie uzgodnioną wyłączność.
Wspólna produkcja	Jeżeli mleko powstaje w gospodarstwie prowadzonym wspólnie, trzeba uwzględnić art. 614 KC. Zmiana osoby wystawiającej dokument nie musi zmieniać tożsamości produkcji.
Pośrednie działanie	Należy ustalić, czy członek organu faktycznie prowadzi interes konkurencyjny za pośrednictwem bliskiego. Samo pokrewieństwo nie jest dowodem takiego działania.
Postanowienia statutu	Jeżeli statut wymienia krewnych lub powinowatych, trzeba sprawdzić krąg osób, treść ograniczenia, jego legalność i przewidziane skutki dla członka lub członka organu.

Nie utożsamiamy niezależnego gospodarstwa krewnego z produkcją członka tylko dlatego, że są rodziną.

Podstawa: PS: art. 5, art. 18 i art. 56 § 3. KC: art. 6, art. 58, art. 353^1 i art. 614.

Art. 57: rodzina a skład rady nadzorczej

Odrębny przepis	Art. 57 PS ogranicza możliwość wejścia do rady osób powiązanych z członkami zarządu lub kierownikami bieżącej działalności gospodarczej spółdzielni.
Krąg powiązań	Przepis obejmuje małżeństwo oraz pokrewieństwo lub powinowactwo w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej. Nie dotyczy dowolnego stopnia pokrewieństwa.
Przykłady relacji	W linii prostej znaczenie mają m.in. rodzice, dzieci, teściowie, zięć i synowa. Rodzeństwo to drugi stopień pokrewieństwa w linii bocznej.
Właściwy skutek	Jest to ograniczenie składu rady i gwarancja niezależnego nadzoru. Sam art. 57 nie ustanawia zakazu sprzedaży mleka przez wskazane osoby do innego odbiorcy.

Art. 56 § 3 reguluje konkurencję, a art. 57 — określone powiązania osobowe w składzie rady.

Podstawa: PS: art. 56 § 3 i art. 57. Pełne brzmienie art. 57 zamieszczono w notatkach do slajdu.

Wspólne gospodarstwo: znaczenie art. 614 KC

Pełna treść przepisu	„Jeżeli przedmiot kontraktacji ma być wytworzony w gospodarstwie prowadzonym przez kilka osób wspólnie, odpowiedzialność tych osób względem kontraktującego jest solidarna.”
Przesłanka	Decyduje wspólne prowadzenie gospodarstwa, w którym ma powstać zakontraktowany produkt. Samo pokrewieństwo, nazwisko lub adres nie wystarczają do wykazania tej przesłanki.
Solidarność	Kontraktujący może dochodzić wykonania zobowiązania od wszystkich dłużników łącznie, od kilku albo od każdego z osobna. Zaspokojenie zwalnia pozostałych w danym zakresie.
Dostawy przez rodzinę	Jeżeli to samo zakontraktowane mleko przekazano konkurentowi przez syna, małżonka lub zięcia, trzeba ustalić wspólne prowadzenie gospodarstwa i naruszone zobowiązanie.

Art. 614 może objąć także krewnego lub powinowatego — z powodu wspólnego gospodarstwa, nie samej więzi rodzinnej.

Podstawa: KC: art. 614, art. 366 i art. 613. Cytat: pełne brzmienie art. 614 KC.

Co ustalić przed zarzutem dostaw do konkurencji

Obszar	Dokumenty i fakty
Obowiązek i okres	Statut, umowa, załączniki, zakres produkcji objętej wyłącznością, skuteczne zmiany i data zakończenia zobowiązania.
Pochodzenie mleka	Gospodarstwo i stado, ewidencja ilości, daty odbiorów oraz dokumenty rozliczeniowe. Nie wystarcza samo podobieństwo nazwiska.
Role poszczególnych osób	Kto prowadzi gospodarstwo, kto zawiera umowy, kto decyduje o sprzedaży i czy dana osoba pełni funkcję w radzie lub zarządzie.
Wyjaśnienia i dowody	Stanowisko członka, przyczyna zmiany odbiorcy, ewentualna zgoda na wyjątek i wcześniejsze naruszenia umowy przez mleczarnię.

Uchwała powinna wskazywać konkretne zachowanie i obowiązek, a nie tylko ogólny zarzut „nielojalności rodziny”.

Podstawa: PS: art. 18, art. 24 i art. 56. KC: art. 6, art. 65, art. 354 i art. 614.

Naruszenie wyłączności: trzy odrębne skutki

Członkostwo	Wykluczenie wymaga przesłanek art. 24 § 2 PS, w tym winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa, oraz podstawy statutowej i prawidłowej procedury. Nie następuje automatycznie.
Funkcja w organie	Naruszenie art. 56 § 3 jest podstawą odwołania z rady lub zarządu. Wobec członka rady można zastosować ustawowy tryb zawieszenia.
Odpowiedzialność z umowy	Roszczenie o odszkodowanie lub karę umowną wymaga odpowiedniej podstawy i spełnienia jej przesłanek. Zarzut naruszenia nie dowodzi jeszcze wysokości roszczenia.
Zapłata i udziały	Spór o konkurencję nie oznacza automatycznej utraty należnej ceny mleka ani przepadku udziałów. Potrącenie i rozliczenie udziałów ocenia się według odrębnych reguł.

Odwołanie z funkcji, ustanie członkostwa i rozliczenie umowy to różne rozstrzygnięcia.

Podstawa: PS: art. 24, art. 26 i art. 56 § 3–4. KC: art. 471, art. 483–484 i art. 498–505.

Zmiana mleczarni a trwające zobowiązania

Dwa terminy	Wypowiedzenie członkostwa i wypowiedzenie umowy to odrębne czynności. Zakończenie jednej relacji nie zawsze kończy automatycznie drugą.
Okres wypowiedzenia	Do skutecznego zakończenia stosunku należy wykonywać obowiązki, które nadal wiążą strony. Dotyczy to zarówno dostaw, jak i odbioru oraz terminowej zapłaty.
Zwolnienie z wyłączności	Dopuszczalny wyjątek lub wcześniejsze zakończenie powinny mieć jasną podstawę. Zgoda pracownika skupu może być niewystarczająca, jeżeli nie ma właściwego umocowania.
Naruszenie przez nabywcę	Brak odbioru lub zapłaty wymaga oceny środków przewidzianych w umowie i KC. Samo niezadowolenie z ceny nie jest równoznaczne z prawem natychmiastowego zerwania umowy.

Przed zmianą odbiorcy ustalamy zakres zobowiązania, podstawę jego zakończenia i datę ostatniej wymaganej dostawy.

Podstawa: PS: art. 18 § 7 i art. 22. KC: art. 353¹, art. 354, art. 365¹, art. 491 i art. 613.

Kontraktacja: istota umowy z art. 613 KC

Producent rolny	Zobowiązuje się wytworzyć i dostarczyć oznaczoną ilość produktów rolnych określonego rodzaju. Umowa obejmuje proces produkcji, a nie tylko zbycie istniejącego towaru.
Kontraktujący	Ma odebrać produkty w umówionym terminie i zapłacić umówioną cenę. Dodatkowe świadczenia spełnia, jeżeli przewidują je umowa lub przepisy szczególne.
Mleko w umowie	Należy określić produkt, ilość lub sposób jej ustalenia, okres produkcji i dostaw oraz wymagania jakościowe. Ważne jest jasne wskazanie gospodarstwa i stron.
Nazwa a treść	Tytuł „umowa kontraktacji” nie przesądza kwalifikacji. Rozstrzygają rzeczywiste prawa i obowiązki, w tym zobowiązanie do wytworzenia produktu rolnego.

Kontraktacja obejmuje obowiązki obu stron: wytworzenie i dostawę oraz odbiór i zapłatę.

Podstawa: KC: art. 65 i art. 613 § 1–4. Pełne brzmienie art. 613 § 1 zamieszczono w notatkach.

Sprzedaż, dostawa i kontraktacja

Rodzaj umowy	Co należy rozpoznać
Sprzedaż — art. 535 KC	Zobowiązanie do przeniesienia własności i wydania rzeczy oraz do odebrania jej i zapłaty ceny. Nie wymaga samo w sobie zobowiązania sprzedawcy do produkcji rolnej.
Dostawa — art. 605 KC	Wytworzenie rzeczy oznaczonych co do gatunku i dostarczanie ich częściami albo periodycznie. Odbiorca zobowiązuje się przyjmować rzeczy i płacić cenę.
Kontraktacja — art. 613 KC	Producent rolny zobowiązuje się wytworzyć i dostarczyć określone produkty rolne. Stosuje się szczególne reguły dotyczące produkcji i jej ryzyka.
Znaczenie kwalifikacji	Wpływa m.in. na odpowiedzialność współprowadzących gospodarstwo, skutki niemożności dostawy, zmianę posiadacza i przedawnienie roszczeń.

Słowo „dostawa” użyte w dokumentach skupu nie oznacza jeszcze umowy dostawy w rozumieniu art. 605 KC.

Podstawa: KC: art. 535, art. 605–612 i art. 613–626.

Forma umowy i szczególne reguły rynku mleka

Kodeks cywilny	Art. 616 KC wymaga zawarcia umowy kontraktacyjnej na piśmie. Nie zastrzega w tym przepisie nieważności za sam brak pisma; skutki formy trzeba ocenić odrębnie.
Przepisy rynku	Obowiązek uprzedniego zawarcia umowy na dostarczenie produktu rolnego wynika także z art. 38q ustawy rynkowej. Dla mleka istotny jest art. 148 rozporządzenia 1308/2013.
Wyjątek spółdzielczy	Samo członkostwo nie wystarcza. Zwolnienie zależy od spełnienia warunków dotyczących statutu lub wynikających z niego zasad i decyzji regulujących dostawy.
Zmiana od 2028 r.	Nowe brzmienie art. 148 wprowadzone rozporządzeniem 2026/1739 ma być stosowane od 19 sierpnia 2028 r. Nie przedstawiamy go jako już stosowanego w październiku 2026 r.

Rozróżniamy formę kontraktacji w KC, obowiązek umowy w prawie rynku rolnego oraz warunki wyjątku dla spółdzielni.

Podstawa: KC: art. 73–74, 616. Ustawa rynkowa: art. 38q.
UE: art. 148 rozp. 1308/2013; art. 1 pkt 4 i art. 5 rozp. 2026/1739.

Co uzgodnić w umowie na mleko

Element	Treść potrzebna do wykonania i rozliczenia
Produkt i ilość	Rodzaj mleka, parametry jakościowe, ilość albo mierzalny sposób jej ustalenia, harmonogram dostaw i ewentualny zakres wyłączności.
Cena i płatność	Stała cena lub jednoznaczny mechanizm jej obliczania, premie i potrącenia, termin płatności oraz sposób przekazywania rozliczeń.
Odbiór i kontrola	Miejsce i częstotliwość odbioru, pomiar ilości, pobieranie próbek, wyniki badań, reklamacje i zasady postępowania z partią niezgodną.
Czas i zdarzenia szczególne	Okres obowiązywania, wypowiedzenie, skutki przeszkód produkcyjnych i siły wyższej oraz sposób zawiadamiania i zmiany umowy.

Załączniki i zasady cenowe powinny dać się przyporządkować do konkretnej umowy i okresu jej wykonywania.

Podstawa: KC: art. 353¹, art. 613 i art. 616–623. UE: rozporządzenie 1308/2013, art. 148 ust. 2 lit. c.

Cena, premie i świadczenia dodatkowe

Ustalanie ceny	Mechanizm ceny powinien umożliwiać odtworzenie wyliczenia za konkretną dostawę. Trzeba wskazać, jak ilość, skład i jakość wpływają na ostateczną należność.
Świadczenia dodatkowe	Art. 615 KC wymienia m.in. pomoc w uzyskaniu środków produkcji i finansowania, pomoc zootechniczną oraz premie pieniężne lub rzeczowe.
Warunki premii	Podstawa przyznania, okres naliczania i sposób obliczenia powinny być jasne. Nie należy dowolnie odbierać należnego składnika ceny po wykonaniu dostaw.
Zmiana zasad	Zmiana umowy lub cennika wymaga skutecznej podstawy i właściwego zakomunikowania. Należy ocenić także zakaz nieuczciwych praktyk wobec dostawcy.

Cena mleka pozostaje należnością z umowy, nawet gdy kontraktujący i producent są jednocześnie spółdzielnią i członkiem.

Podstawa: KC: art. 354, art. 613 i art. 615. PS: art. 18 § 1 i § 7. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 8.

Odbiór, jakość i wady mleka w kontraktacji

Nadzór	Art. 617 KC uprawnia kontraktującego do nadzoru i kontroli wykonania umowy. Sposób kontroli powinien odpowiadać jej celowi i uzgodnionym zasadom.
Miejsce świadczenia	Co do zasady producent spełnia świadczenie w miejscu wytworzenia produktu, chyba że umowa stanowi inaczej. Trzeba jasno rozdzielić odbiór i transport.
Dostawy częściowe	Przy podzielnym przedmiocie kontraktacji nabywca zasadniczo nie może odmówić świadczenia częściowego, chyba że strony zastrzegły inaczej.
Wady i dokumentacja	Art. 621 odsyła odpowiednio do rękojmi przy sprzedaży. Odstąpienie z powodu wad fizycznych przedmiotu kontraktacji przysługuje kontraktującemu tylko przy wadach istotnych.

Badania, próbki i protokół odmowy odbioru powinny pozwalać powiązać zastrzeżenie z konkretną partią mleka.

Podstawa: KC: art. 617–618, art. 620 i art. 621, w związku z właściwymi przepisami o rękojmi.

Niemożność dostawy i obowiązek zawiadomienia

Art. 622 KC	Gdy wskutek okoliczności, za które żadna ze stron nie odpowiada, producent nie może dostarczyć przedmiotu kontraktacji, przepis ogranicza jego obowiązek do zwrotu zaliczek i kredytów bankowych.
Warunki korzystniejsze	Strony mogą przewidzieć korzystniejsze dla producenta warunki zwrotu zaliczek i kredytu. Należy zbadać rzeczywistą przyczynę oraz zakres niemożności dostawy.
Art. 623 KC	Umowa może wymagać zgłoszenia przeszkody w określonym terminie. Zawinione niedopełnienie tego obowiązku może wyłączyć powołanie się na daną okoliczność.
Wyjątek i dowody	To ograniczenie nie działa, gdy kontraktujący wiedział o przeszkodzie albo była ona powszechnie znana. Dokumentujemy zdarzenie, jego wpływ i komunikację stron.

Sprzedaż mleka innemu nabywcy dla uzyskania wyższej ceny nie jest sama w sobie niezawinioną niemożnością dostawy.

Podstawa: KC: art. 622–623, w związku z treścią umowy i zasadami odpowiedzialności za niewykonanie zobowiązania.

Przekazanie gospodarstwa rodzinie a kontraktacja

Reguła art. 625	Jeżeli po zawarciu kontraktacji gospodarstwo przechodzi w posiadanie innej osoby, wynikające z umowy prawa i obowiązki co do zasady przechodzą na nowego posiadacza.
Wyjątek ustawowy	Wyjątek dotyczy odpłatnego nabycia gospodarstwa, gdy nabywca nie wiedział i mimo należytej staranności nie mógł dowiedzieć się o istniejącej kontraktacji.
Znaczenie dla rodziny	Przekazanie gospodarstwa dziecku lub powinowatemu nie musi uwalniać produkcji od wcześniejszej umowy. Ustalamy przejście posiadania, treść umowy i warunki nabycia.
Członkostwo osobno	Przejście praw z kontraktacji nie oznacza automatycznego przyjęcia nowego posiadacza do spółdzielni. Procedura członkowska i rozliczenie poprzednika wymagają osobnej oceny.

Zmiana właściciela lub posiadacza nie może być oceniana wyłącznie na podstawie nowego numeru dostawcy.

Podstawa: KC: art. 625. PS: art. 16–17 oraz art. 22–26.

Kary umowne i roszczenia za przerwanie dostaw

Podstawa kary	Kara umowna może zabezpieczać zobowiązanie niepieniężne, np. dostarczanie umówionej produkcji. Potrzebne jest skuteczne zastrzeżenie oraz określone naruszenie.
Ustalenie należności	Sprawdzamy zakres obowiązku, podstawy odpowiedzialności, okres i sposób obliczenia kary. Samo wpisanie kwoty do noty obciążeniowej nie rozstrzyga sporu.
Miarkowanie	Dłużnik może żądać zmniejszenia kary, jeżeli zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane albo kara jest rażąco wygórowana. To przesłanki art. 484 § 2 KC.
Ochrona dostawcy	Postanowienie podlega też ocenie według granic swobody umów i przepisów o przewadze kontraktowej. Nie każda sankcja nazwana „statutową” jest skuteczna.

Odszkodowanie, kara umowna i potrącenie z ceny mleka wymagają osobnego wykazania podstaw oraz kwoty.

Podstawa: KC: art. 58, art. 353¹, art. 471, art. 483–484 i art. 498–505. Ustawa o przewadze kontraktowej: art. 6–9.

Kontraktacja: terminy i końcowa ocena sprawy

Dwuletni termin	Art. 624 KC przewiduje dla wzajemnych roszczeń producenta i kontraktującego termin 2 lat. Nie należy automatycznie stosować tu 3 lat dotyczących wypłaty udziałów.
Początek biegu	Przepis odnosi termin do spełnienia świadczenia producenta, a gdy go nie spełniono — do dnia, w którym powinno nastąpić. Przy częściach wskazuje ostatnie świadczenie częściowe.
Pełne wyliczenie	Należy ustalić, jakie świadczenie i jaka umowa są objęte sporem, oraz uwzględnić ogólne reguły końca terminu, zawieszenia i przerwania przedawnienia.
Wniosek do praktyki	W sprawie konkurencji i rodziny ustalamy osobę, gospodarstwo, statut, umowę, daty oraz dowody. Dopiero potem wybieramy właściwy skutek prawny i sposób rozliczenia.

Nie łączymy w jedną sankcję zakazu konkurencji, członkostwa, ceny mleka i zwrotu udziałów.

Podstawa: KC: art. 118, art. 121–123 i art. 624. PS: art. 24, art. 26, art. 29 i art. 56–57.